

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Evelin Pärn

ÕPPEMATERJAL LINDUDE TEEMA KÄSITLEMISEKS 5-7AASTASTE RÜHMAS

bakalaureusetöö

Juhendaja: Aigi Kikkas

Läbiv pealkiri: Õppematerjal lindude teema käsitlemiseks

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Aigi Kikkas (MSc, bioloogia didaktika)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Irja Vaas (MA, koolikorraldus)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resüme

Õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste rühmas

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada õppematerjal, mis tutvustab 5-7aastastele lastele kodukoha linde ja nende osa rahvapärimates, lõimides nii valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Õppematerjali koostamisel lähtuti Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008). Tegevusuuringu ühe etapi käigus saadi eksperthinnang koostatud õppematerjalile. Õppematerjali hindasid ekspertidena lasteaiaõpetajad Tartu linna lasteaedadest. Uurimistöö tulemusel selgus, et koostatud õppematerjal hinnati 5-7aastastele lastele eakohaseks. Lõimitust valdkondade *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne* vahel peeti sobivaks ja piisavaks. Õpetajad hindasid õppematerjali vajalikuks oma edasises töös. Lähtuvalt lasteaiaõpetajate soovistest tehti õppematerjalis mõningaid täiendusi.

Märksõnad: õppematerjal, linnud, õuesõpe eelkoolieas

Abstract

Teaching Material about birds for age group of 5-7 years old

The aim of the Bachelor thesis was to create educational material for children age of 5-7 years to introduce the birds in hometown and birds in folklore, integrating both the areas of *Me and the environment* and *Language speech*. The guidance material is based on the National Curriculum for Pre-School Child Care Institutions (2008). Developed study material got an expert evaluation during one of the stages. Study material were assessed by the kindergarten teachers in many kindergartens in the city of Tartu. The research showed that the prepared teaching materials for children aged 5-7 was evaluated in an age-appropriate. Threaded fields between *Me and the environment*, and *Language and speech*, was considered appropriate and sufficient. Teachers evaluated the teaching materials necessary for their future work. Based on the recommendations from the kindergarten teacher, additional changes were made.

Keywords: teaching material, birds, outdoor education for pre-school age

Sisukord

Resümees	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
Õppimine looduskeskkonnas ja selle mõju lapse arengule	5
Lindude käsitlemine eelkoolieas	6
Lõimimisvõimalused lindude teema läbiviimiseks	7
Tegevused lindude teema läbiviimiseks	9
Töö eesmärgid ja uurimisküsimused	10
Õppematerjali koostamise alused ja tutvustus	10
Metoodika	12
Valim	12
Mõõtevahendid	13
Protseduur	13
Tulemused ja arutelu	14
Ekspertide hinnangud õpetajate tööjuhenditele ning arvamused ja ettepanekud	14
Ekspertide hinnangud laste töölehtedele ning arvamused ja ettepanekud	15
Ekspertide hinnangud õppematerjali lõimitusele	18
Tänuõnad	21
Autorsuse kinnitus	21
Kasutatud kirjandus	22
Lisade kasutatud kirjandus	24
Lisad	

Sissejuhatus

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et: „Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, /.../ kehaline aktiivsus, /.../ arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused“ (para 3). Lisaks tuuakse välja, et laste üldoskuste kujundamisel on oluline rakendada üldõpetuse põhimõtet ehk lõimida õppe- ja kasvatustegevuste erinevate valdkondade sisu.

Tänapäeval veedavad lapsed palju aega arvutite ja televiisorite ees ning üha vähem viibitakse õues, mistõttu on loodus jäänud lastele kaugeks (Clements, 2004; Garrick, 2009; Larson, Green & Cordell, 2011; Raadik, 2010). Lapsed küll teavad raamatute ja meedia vahendusel nähtud loodusobjekte, kuid tegelikult ei tunne neid, sest nad pole loodusega ise vahetult piisavalt kokku puutunud (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Ganea, Ma & DeLoache, 2011; Raadik, 2010). Oluline on, et lapsed veedaksid aega looduses, mitte ainult rühmaruumis. Looduses õpetamise üheks eesmärgiks on, et laps tutvuks elusloodusega ning tema tähelepanu suunataks loodusnähtustele või -objektidele, mille mõistmiseks jääb tubastes tingimustes viibides kogemusi väheseks (Põldaru & Merusk, 2012). Siinkohal saavad õpetajad lastele abiks olla, tutvustades neile loodust, sealhulgas ka linde. Õpetajad saavad käia lastega õppekäikudel, külastada õpperadasid või uurida linde lasteaia õuealal. Õues õppimine pakub õppetöösse vaheldust ja ühendab endas liikumise, teadmiste omandamise ning õuekeskkonna (Brügge, Glantz & Sandell, 2007, Raadik, 2009).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) kohaselt eeldatakse 6-7- aastastelt lasteaialastelt, et nad oskavad rääkida kodukoha loodusest, elukeskkonnast ning inimese mõjust loodusele. Mõiste *kodukoha loodus* hõlmab endas nii eluta loodust, kui ka elusolendeid, kelle hulka kuuluvad ka linnud. Linnud elavad meie ümbruses aastaringselt, ka linnaruumis ja lasteaia õuealal, kuid lapsed sageli ei tunne neid, ei oska nimetada lindude liike ega rahvapäraseid nimesid. Lindudest leidub Eesti rahvapärimuses rohkelt mõistatusi, luuletusi, jutte, liisusalme, mängu ja palju muud, mida õpetajad saaksid nii õpperajal, vaatluspunktides, kui ka lasteaia õuealal lastele õpetada.

Varasemaid uuringuid, mis käsitleksid seda, kuidas lasteaialapsed linde tunnevad ning mil viisil lindude teemat lasteaias käsitletakse, käesoleva uurimistöökontekstis ei leitud. Küll aga leiti, et on mõningaid uurimusi läbi viidud kooliastmes. Nendest uurimustest (Campos et al., 2012; Prokop, Kubiátko & Fančovičová, 2007) selgus, et õpilased ei tunne kodukohas üldlevinuid linde ega oska neid nimetada. Seega tuleks lindude teema käsitlemisele

tähelepanu pöörata juba varasemas eas, seda enam, et koolieelikute mängulistesse tegevustesse saab lõimida lindude teemalist rahvapärimitust muinasjuttude, muistendite, vanasõnade ja mängude näol.

Vestlustest lasteaiatõpetajatega on käesoleva bakalaureusetöö koostajale ilmnenu, et lindude teema terviklikuks käsitlemiseks pole piisavalt õppematerjali, mis sisaldaks nii tegevusjuhiseid õpetajale, kui ka töölehti lastele, mis aitaksid tegevustes omandatud teadmisi kinnistada. Seetõttu seati käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks koostada õppematerjal, mis tutvustab 5-7aastastele lastele kodukoha linde ja nende osa rahvapärimituses, lõimides nii valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Õppematerjali koostades lähtuti üldõpetuslikust printsibist (Eisen, 1996; Koolieelse lasteasutuse..., 2008) ning õuesõppe metoodika põhimõtetest (Brügge et al., 2007). Bakalaureusetöö teoreetilises osas kajastatakse õuesõppe olulisimaid põhimõtteid, lindude teema käsitlemist lasteaias ja selle lõimimisvõimalusi valdkonnaga *Keel ja kõne*.

Õppimine looduskeskkonnas ja selle mõju lapse arengule

Õuesõppe on lai mõiste ja see hõlmab mitmeid tegevusi, näiteks õues mängimine, seiklused, erinevad projektid ja programmid ning keskkonnaharidus (Greenaway, 2005). Tovey (2007) on kirjutanud, et õuesõppe annab lapsele rohkem ruumi ja võimalusi, et katsetada erinevaid tegevusi. Brügge, Glantz ja Sandell (2007) on seisukohal, et õuesõppe pakub erinevaid väljakutseid ja situatsioone, mida rühmaruum ei pruugi võimaldada. Õuesõppel on mitmeid definitsioone, kuid puudub üks kindel käsitlus. Õuesõppe eesti keelse definitsiooni on sõnastanud Mikk Sarv (2009) järgnevalt: „õuesõppe on õppimine ehedas keskkonnas, rakendades oma meeli, oma käega tegemist, õpitu jagamist teistega ning selle edasiõpetamist“.

Kuna tänapäeval on õues sportimine ja mängimine, võrreldes arvutite ja muude nutiseadmete kasutamisega, jäänud tahaplaanile, siis sellest tulenevalt on tarvis rohkem tähelepanu pöörata õuesõppe metoodika rakendamisele ja arendamisele (Garrick, 2009; Larson et al., 2011). Õuesõppes on oluline ümbritseva keskkonna vahetu meeleline kogemine, mis erineb õppimisest rühmaruumis. Õuesõppe on vahetum ja ehedam, sest lapsed näevad, kuulevad, tunnevad ja õpivad läbi selle, millega nad parajasti tegelevad, millega nad kokku puutuvad ja mida avastavad. Lapsed omandavad õues õppides informatsiooni neid ümbritsevast keskkonnast ning suhtlustes eakaaslastega. Õuesõppe avardab silmaringi ja tekitab lastel uusi huvisid (Bilton, 2010).

On oluline, et lapsed viibiksid värskes õhus, tutvuksid eluslooduse ning eheda elukeskkonnaga, mis pakub lapsele lõputult avastamisvõimalusi. Õues saab laps läbi kõigi meelte ja keha kaudu õppida tunnetama loodus, seda ise katsuda, näha, kuulda, fantaseerida ja kõike seda teistega jagada (Bilton, 2010; Larson et al., 2011; Raadik, 2009; Sarv & Vilbaste, 2009; Tovey, 2007). Oluline on ka see, et õppimine toimuks seal, kus tegevustel on tõelised ja nähtavad tulemused (näiteks lindude toitmine, õueala korrashoid), sest laps õpib läbi tegevuse, mis on seotud teda igapäevaselt ümbritseva eluoluga (Eisen, 1996). Seega on õu asendamatu ja väga paljude võimalustega õpikeskkond, kus lapsed saavad igakülgset areneda ning kasutada aktiivselt kõiki oma meeli (Tuuling, 2013).

Peale selle, et lapsed saavad toast välja ja neil on rohkem ruumi liikuda, on leitud, et laste tervisele on kasulik looduskeskkonnas viibida ning seal õppida (Clements, 2004; Mårtensson et al., 2009). On täheldatud, et õuesolek parandab laste ja õpetajate tervislikku seisundit, vähendab stressi ja ülekaalulisust (Garrick, 2009; Larson et al., 2011; Tovey, 2007). Lapsed, kes veedavad aega õues, on tähelepanelikumad, rahumeelsemad, tervemad ning lisaks sellele paraneb värskes õhus keskendumisvõime ning mälu protsessid toimivad tulemuslikumalt (Dahlgren, Sjölander, Strid & Szczepanski, 2009). Seega on õuesõppel positiivne mõju laste arengule ja heaolule. Lisaks toetab õuesõpe tervislikku ja aktiivset eluviisi, aitab luua lastel omavahelisi suhteid ja teha koostööd ning pakub õpetajale erinevaid võimalusi, kuidas tutvustada lastele loodust ja sellega seonduvat.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on valdkonna *Mina ja keskkond* üheks sisukomponendiks looduskeskkond. Eesmärgiks on, et laps omandab õpetaja, ja ka teiste täiskasvanute, abil teadmisi kodukoha loodusest, looduses toimuvatest muutustest, elukeskkonnast ja inimese mõjust loodusele. Õuesõpe toetab nende eesmärkide saavutamist. Loodus loob lastele, ja ka õpetajatele, mitmekülgseid võimalusi ja vahendeid, mille käigus ja abil õppida ning areneda.

Lindude käsitlemine eelkoolieas

Linnud on selgroogsed loomad, kelle esijäsemed on arenenud tiibadeks, mille abil enamik linde saab lennata. Lindudel on voolujooneline keha ja seda katavad suled. Nende ninamik on muundunud nokaks, neil puuduvad hambad. Linnud paljunevad munade abil. Eestis pesitseb 229 linnuliiki, neist 209 regulaarselt. Talvel võib kohata 159 linnuliiki, neist 113 regulaarselt (Eesti Ornitoloogiaühing, s.a). Käesoleva uurimistöö väljatöötatud õppematerjalis käsitletakse kahteist Tartu linnas enimkohatavat lindu.

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi eeldatakse, et 5aastased lapsed peaksid oskama nimetada tuttavaid linde, kirjeldada nende välimust ning peaksid teadma, kus need linnud elavad. 7aastased peaksid oskama nimetada tuntumaid erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldada nende välimust, samuti peaksid nad teadma loomade käitumise aastaegadest tingitud erinevusi näiteks rändlindude käitumine, pesaehitus ja poegade toitmine (Laasik, Liivik, Täht & Varava, 2009).

Seda, kui võrd lapsed linde tunnevad, on uuritud peamiselt kooliealiste laste vanusegrupis. Paljude varasemate uurimuste tulemused on näidanud, et lapsed ei tunne linde ega oska neid nimetada (Campos et al., 2012; Huxham, Welsh, Berry & Templeton, 2006; Prokop et al., 2007). Uuringutest selgub, et põhjuseid on mitmeid. Näiteks vähene õues veedetud aeg ning ebapiisav kontakt loodusega, samuti on põhjuseks toodud õpetajate limiteeritud aeg või madal huvi tegeleda loodustemadega põhjalikumalt. Kui lapsed õpivad loodust tundma varakult, oskavad nad täiskasvanuna loodust hoida ja paremini väärtustada. Oluline on, et ka õpetajad ise tunneksid looduse õpetamise vastu huvi ning leiaksid aega, et loodust ja sellega seonduvat lastele õpetada (Campos et al., 2012; Tuuling, 2013). Seega saab järeldada, et tuleb võimalikult varakult pöörata laste tähelepanu kohalikule loodusele ja selle õpetamisele.

Lindude teema läbiviimiseks on mitmeid võimalusi. Õues olles saab teostada vaatlusi, mängida mängu, jutustada muinasjutte ja muistendeid, lugeda luuletusi või mõelda neid ise välja, analüüsida vanasõnu, esitada mõistatusi, täita töölehti. Olulisimaks märksõnaks seejuures on lõimimine ehk õppe- ja kasvatustegevuste valdkondade sidumine ühtseks tervikuks (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Järgnevas peatükis käsitletakse lindude teema lõimimisvõimalusi teiste valdkondadega.

Lõimimisvõimalused lindude teema läbiviimiseks

Käisi järgi on üldõpetuse põhimõtteks siduda üksikud valdkonnad õppe- ja kasvatustegevuses tervikuks nii, et erinevad valdkonnad ja teemad moodustaksid ühtse mõtestatud terviku (Eisen, 1996). Lõimides erinevate valdkondade sisu toetatakse ja aidatakse kaasa laste üldoskuste kujunemisele. Üldoskusteks on mänguoskus, tunnetus- ja õpioskus, sotsiaalsed oskused ning enesekohased oskused (Ross, Õun & Tuul, 2013). Üldõpetuslike põhimõtete järgmiseks on käesolevas bakalaureusetöös valdkond *Mina ja keskkond* lõimitud valdkonnaga *Keel ja kõne* kaudu lindude rahvapärinus.

Valdkond *Mina ja keskkond* sisuks on sotsiaalne keskkond, looduskeskkond ja tehiskeskkond (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008). Õppematerjali koostamisel peeti neist kõige olulisemateks järgnevaid aspekte: *mina, kodukoha loodus, muutused looduses*. Valdkond *Keel*

ja kõne sisuks on keelekasutus (näiteks sõnavara), suhtlemine, jutustamine, kuulamine, lugemine ja kirjutamine ning lastekirjandus. Õppematerjali koostamisel peeti olulisemateks järgnevaid aspekte: *sõnavara arendamine, suhtlemine, jutustamine ja kuulamine, lugemine ja kirjutamine*, mis kuuluvad eduka kõnearengu hulka.

Alushariduses on kõnearengul tähtis roll ning lapse kõne arendamine on siduv lüli kõikide ainevaldkondade vahel (Karu & Laane, 2008). Kõnearenduse esmane eesmärk on suhtlemisoskuse kujundamine ning, et laps saaks osaleda igapäevavestlustes, on vajalik piisavalt arenenud hääldus, tavasõnavara ja grammatilised vormid ning lauseehitus. Selleks, et hääldus, sõnavara, vormid ja lauseehitus areneks, on õpetajal tarvis luua positiivne ja julgustav suhtumine ning toetav keskkond, et laps julgeks rääkida. Samuti on õpetaja ülesandeks luua mitmekülgseid olukordi, kus lapsel on võimalus avaldada oma mõtteid, tundeid ja soove (Hallap & Padrik, 2008; Karu & Laane, 2008; Kivi & Sarapuu, 2005; Kuusik, Kaasik, Lillipuu, Seero & Viks, 2007). Väikelapse kõne areneb valdavalt koos täiskasvanuga tegutsedes ja suheldes. Lastega tegeledes või planeerides tegevusi, mängu, tuleb kindlasti arvestada lapse kõne arengu tasemega, õpetaja peab teadma, kui kaugel on tema rühma lastel kõne areng ning vajadusel tegevusi ja mängu sobivaiks kohandama (Kuusik et al., 2007).

Looduse õpetamist lastele saab lõimida rahvakalendri, eesti rahvakombestiku- ja traditsioonidega, mis on omakorda lõimitud valdkonnaga *Keel ja kõne*. Lea Kalm (2013) on kirjutanud: „Kultuuripärandi edasiandmine põlvkonniti on pidev hariduslik, kunstiline ja sotsiaalne protsess, mis tagab rahvatraditsioonide kestmise, mille kaudu saab laps liikuda teadmiste ja oskusteni erinevates ainevaldkondades“ (lk 137). Seega tuleb lastele juba varakult tutvustada pärimuskultuuri, eelkõige nende kodukoha oma. Seletada lastele mõistatusi, vanasõnu ja muud sellist, et nad mõistaksid ja oskaksid seostada seda ajaloo, traditsioonide ning tähtpäevadega. Rahvapärimus on väga suur varandus, mida tuleb edasi anda põlvest-põlve ja pärandada lastele. Traditsioonid ja pärimused rikastavad looduses saadavaid elamusi (Dahlgren et al., 2009). Kui õues olles näha varblast ja lastega koos lindu vaadelda, ei pruugi lastele meelde jääda, et just see väike pruun lind on varblane. Samal ajal lindu vaadeldes võiks lastele rääkida Aleks Keskkneeme loo „Miks keksivad varblased kahel jalal?“. Laps mõtleb, näeb, kuuleb ja loob seoseid. Sellised lugudevestmised, laulud, mängud äratavad lapses huvi kultuuripärandi ja looduse vastu (Dahlgren et al., 2009; Kalm, 2013). Eelnevalt nimetatuid tegevusi on võimalik lõimida omavahel ja erinevate valdkondadega.

Tegevused lindude teema läbiviimiseks

Järgnevalt kirjeldatakse mõningaid meetodeid, mille abil lindude temaatikat 5-7aastaste laste õppe- ja kasvatustegevustesse lõimida.

Vaatlus. Vaatlus on tähelepanekute tegemine reaalsest maailmast meelelise taju abil. Vaatlus on õppemeetod, mille vältel toimub vaadeldava sihipärane jälgimine ja kirjeldamine (Erelt, 2014). Oluline on, et laps õpib õpetaja, või mõne muu täiskasvanu juhendamisel, loodust märkama ja uurima, paneks tähele muutusi looduses, looks seoseid ning mõistaks neid (näiteks ilmad muutuvad jahedamaks, lehed puudel muudavad värvi, osad linnud kogunevad parvedesse, taevast on näha linnuparvesid jms). Kõige paremini õpib eelkooliealine laps siis, kui kaasata tema meeled, näiteks nägemine ja kuulmine (vaatlemine ja kuulamine). Lapsed mõistavad ja omandavad nii uusi teadmisi paremini, kui saavad ise vahetult näha ja kogeda ning kaasata õppimisprotsessi kogu keha. Lapsel tekib huvi looduse vastu, kui neid juhtida ja suunata sobivate küsimustega. Vaadeldes kujuneb lapsel taju, mõtlemine ja kõne terviklikuks (Pokk, 2010; Timoštšuk, 2005). Timoštšuk (2005) on lasteaiatõpetaja jaoks välja toonud loodusobjektide vaatlemise protsessi üldised põhimõtted järgmiselt:

- 1) eesmärgi püstitamine – mida annab meile saadud teadmine;
- 2) huvi äratamine – vaadeldava seostamine lapse igapäevaeluga;
- 3) vaatluse juhtimine – õpetaja küsib lastelt küsimusi;
- 4) tähelepanu suunamine tervikule – iseloomulikud omadused (linnu suurus, värvus);
- 5) vaadeldava võrdlemine juba tuntud eseme, olendi või nähtusega (antud töö puhul mõne teise linnuga võrdlemine);
- 6) vaadelda üksikute osade kaupa – leida kõige iseloomulikumad omadused (sulestiku värvus, noka kuju, saba pikkus vms).

Mäng. Mäng on lapsea põhilisim tegevus ja seetõttu mõjutab see oluliselt ka edasist käekäiku. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab elamusi, kogemusi ja käitumisreegleid. Lisaks arenevad mängides lapse sotsiaalsed, füüsilised ning kognitiivsed oskused. Mängides laps mõtleb ja seda on ka näha tema mängust, kui aktiivselt ta osaleb. Samuti on vaja mängus leida kompromisse, et vältida või lahendada konflikte (Kaur, 2013; Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Niilo & Kikas, 2008).

Muinasjutud, muistendid ja luuletused. Erinevate keskkondadega tutvumiseks (erinevad õpperajad, pargid jne) ja harjumiseks on soovituslik kasutada jutte ning luuletusi (Laasik et al., 2009). Muinasjuttude, muistendite ja luuletuste ette lugemine arendab laste sõnavara ja

äratab huvi lugemise vastu. Samuti võib improviseerida ja lavastada lugusid nii, et kõik lapsed saavad mõne rolli. See arendab lastes loovust, esinemisjulgust ja empaatiavõimet. Samuti saavad lapsed ise välja mõelda jutte ja luuletusi, mida teistega jagada.

Vanasõnad ja mõistatused. Vanasõnade ja mõistatuste abil on hea võimalus arutada lastega erinevatel teemadel. Samuti julgustab see lapsi oma arvamust avaldama ja seda põhjendama ning aktiivselt kaasa mõtlema. Õpetajad, kes tegelevad 5-7aastaste lastega, saavad jälgida, kuidas lapsed mõistavad kujundlikku keelt ning vajadusel pöörata sellele suuremat tähelepanu (Padrik & Hallap, 2008).

Töölehed. Töölehed on lapsele abiks uue teema kinnistamiseks, kordamiseks ja seoste loomiseks. Töölehed arendavad lugemis-, kirjutamis- ja mõtlemisoskust. Käesolevas töös koostatud õppematerjalis sisalduvad kahte tüüpi töölehed. Vaatluslehed, mida täidetakse linde vaatlema asudes ning kinnistavad töölehed, mille täitmine toimub tegevuse järgselt rühmaruumis.

Töö eesmärgid ja uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on koostada keele ja kõne arengut toetav ning õuesõppe tegevusi sisaldav õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste lastega. Õppematerjal sisaldab töölehti 5-7aastastele lastele ja tööjuhendeid õpetajatele. Õppematerjali koostamisel on lähtutud Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008). Tegevusuuringu käigus püüti välja selgitada, kuidas lasteaiaõpetajad (edaspidi eksperdid) õppematerjali hindavad.

Töö eesmärkidest lähtuvalt sõnastati järgnevad uurimisküsimused:

- 1) kuidas hindavad eksperdid tööjuhendeid õpetajatele ja töölehtede sobivust 5-7aastastele lastele;
- 2) kas ja kuivõrd on ekspertide hinnangul õppematerjalis lõimitud valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*;
- 3) millised on ekspertide soovitusel õppematerjali parandamiseks ja/või muutmiseks.

Õppematerjali koostamise alused ja tutvustus

Õppematerjali defineeritakse kui materjali, mis sisaldab mitmesugust kirjasõnalist ja pildilist informatsiooni ning on õpetamist ja õppimist toetav ning abistav materjal (Mikk, 2000; Pedastsaar, 2013). Õppematerjal on abiks õpetajale teemade õpetamiseks ja tegevuste läbiviimiseks. Õppematerjale on erisuguseid ning neid leidub erineva sisu ja mahu poolest (Pedastsaar, 2013).

Käesoleva õppematerjali eesmärk on toetada õpetajat lindude teema käsitlemisel ja last õppeprotsessis, lõimides valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Õppematerjal koosneb juhenditest õpetajatele ja laste töölehtedest. Õpetajate jaoks koostatud juhenditel on lühike teema tutvustus, eesmärkide ning tegevuse kirjeldus. Tegevus koosneb sissejuhatausest, põhiosast, mängust ja kinnistavast tegevusest rühmaruumis. Õppematerjali kavandamisel ja koostamisel lähtuti Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008), järgiti Kulderknupu koostatud (2009) „Õppe-ja kasvatustegevuse valdkondade“ raamatus olevaid *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne* valdkondade kirjeldusi ning Mikk (2000) antud soovitusi. Oluliseks peeti, et õppematerjal oleks kõigile kasutajatele arusaadav, tõhus vahend lapse arengu ja õppeprotsessi toetamisel, sisaldaks lapse arengule kõige kohasemat teavet, sisaldaks illustratsioone, oleks lapsele eakohane, arvestaks autoriõigusi ning oleks kirjutatud ladusas ja korrektses keeles. Õppematerjali koostamisel arvestatakse järgmiste punktidega:

- 1) tegevuste temaatika valitakse lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab endas nii sotsiaalset kui ka looduskeskkonda. Lapsele tutvustatakse neid kodupaiga linde, keda on lapsel võimalus looduses/linnaruumis kohata. Selle tulemusel oskab 5-7aastane nimetada ja kirjeldada kodukoha levinumaid linde; oskab nimetada lindudele iseloomulikke tegevusi erinevatel aastaegadel (näiteks ränne, pesaehitus jne); laps teab eesti rahvakombeid ja traditsioone (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Laasik et al., 2009);
- 2) tegevustes suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldada lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil (lindude teema puhul on olulisimad vaatlemine ja helide kuulamine). Selle tulemusel 5-7aastane laps omandab ja kinnistab mängu ja igapäevatoimingute kaudu uut informatsiooni, laps märkab loodust ja linde enda ümber ning suhtub loodusesse austavalt (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Laasik et al., 2009);
- 3) õppematerjal is loimitakse erinevaid tegevusi, nendeks tegevusteks on vestlemine, lugemine, kirjutamine, lugude kuulamine ja jutustamine, mängimine, liikumine. Selle tulemusel mõistab 5-7aastane laps kuuldu sisu; jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse põhiselt. Annab kõnes edasi kuuldu põhisisu ja olulisemad mõtted, detailid, tunded. Tunneb rõõmu mängudest ja liikumisest ning rakendab neis tegevustes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid lindudest (Hallap & Padrik, 2009; Koolieelse lasteasutuse..., 2008);

- 4) kõikides tegevustes toetatakse lapse kõne arengut. Luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning saab ise kõnelda mängulistel olukordades ja igapäevategevustega seostatult. Selle tulemusel 5-7aastane laps tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslastega kui ka täiskasvanutega; mõistab ja saab aru kuuldu sisust; suudab anda edasi oma mõtteid suulisel viisil (Hallap & Padrik, 2009; Koolieelse lasteasutuse..., 2008).

Õppematerjali koostamisel tuli silmas pidada ka korrektset viitamist, vältimaks loomevargust ning mõningate piltide autoritelt tuli küsida luba, et kasutada nende pildistatud fotosid oma töös.

Metoodika

Käesolevas bakalaureusetöös viidi läbi tegevusuuring. Tegevusuuring on kombinatsioon uurimisest ja praktikast, mille kaudu on võimalik hinnata õppematerjali nõrku ja tugevaid külgi ning leida kohti, mis vajavad parandamist. Käesoleva tegevusuuringu aluseks on võetud Susman'i (O'Brien, 1998) täiustatud viieetapiline uurimistsükkel, kus tegevusuuringu puhul lähtutakse järgmistest etappidest:

- 1) diagnoosimine ehk probleemi määratlemine ja defineerimine. Probleemi uurimisel ja sõnastamisel toetuti Brügge et al. (2007) ja Dahlgren et al. (2009) raamatutele;
- 2) tegevuse planeerimine, alternatiivsete tegutsemisviiside arvestamine ja materjali koostamine. Koostati õppematerjal, toetudes peamiselt Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008);
- 3) tegutsemine, tegutsemisviisi valik ja katsetamine. Ankeetküsitlus viidi läbi ekspertidega, kes omavad 5-7aastaste lastega töötamise kogemust;
- 4) kokkuvõtete tegemine, tegevuse tagajärgede uurimine ja hindamine. Uurijapäeviku ja tulemuste analüüs ning tõlgendamine;
- 5) leidude määratlemine, vajadusel muudatuste tegemine, edasine plaan, muudatuste sisseviimine.

Valim

Uurimistööst läbiviimiseks moodustati eesmärgipärane valim. Valiti välja need eksperdid, kes töötavad või on töötanud 5-7aastaste lastega. Neist moodustati kriteeriumipõhine valim, mis koosnes kuuest eksperdist Tartu linna lasteasutusest. Tabelis 1 on toodud kokkuvõtte ekspertide tausta-andmetest.

Tabel 1. *Ekspertide andmed*

Eksperti number	Haridus	Tööstaaž aastates	5-7aastaste lastega kogemus
Ekspert 1	Kõrgharidus	4 aastat	Jah
Ekspert 2	Kõrgharidus	8 aastat	Jah
Ekspert 3	Kõrgharidus	5 aastat	Jah
Ekspert 4	Kõrgharidus	42 aastat	Jah
Ekspert 5	Kõrgharidus	22 aastat	Jah
Ekspert 6	Kõrgharidus	3 aastat	Jah

Tabelist selgub, et ekspertide tööstaaž õpetajana oli vahemikus 3-42 aastat, kõik eksperdid omasid 5-7aastaste lastega töötamise kogemust nagu oli kriteeriumiks. Kõik eksperdid omasid kõrgharidust.

Mõõtevahendid

Käesolevas uurimuses kasutati andmekogumismeetodina ekspertidele koostatud poolstruktureeritud küsimustikku (Lisa 20). Küsimustiku koostamisel võeti aluseks varasematel aastatel Tartu Ülikooli bakalaureusetöodes (Lindmäe, 2015; Olonen, 2014; Pavlenko, 2014) kasutatud küsimustikud, mis kohandati käesolevale bakalaureusetööle sobivaks. Küsimustik sisaldas nii suletuid (mitmepallilisel skaalal *üldse mitte* kuni *kindlasti*) kui ka avatud küsimusi.

Taustaküsimustes küsiti ekspertide tööstaaži ning haridustaset. Järgnesid küsimused (Likreti skaalal, küsimused 4, 6 ja 8) õpetajate tööjuhendite, tegevuste ja mängude ning laste töölehtede kohta. Neile küsimustele andsid eksperdid oma hinnangu ning said samas ka vabas vormis kommenteerida ning teha ettepanekuid muudatuste sisseviimise kohta (küsimused 5, 7 ja 9). Küsimustega (10 ja 11) taheti teada, kas õppematerjal täidab töö üldeesmärki ja kas eksperdid kasutaksid õppematerjali edaspidi oma töös. Küsimustiku lõpuosas (küsimus 12) said eksperdid vabas vormis kommenteerida õppematerjali üldiselt, avaldada oma mõtteid ja arvamusi, anda soovitusi.

Protseduur

Erialakirjanduse ja eelnevate uuringutega tutvumise järgselt koostati õppematerjal lindude teema käsitlemiseks. Seejärel sõlmiti ekspertidega kokkulepped õppematerjaliga tutvumiseks, koostati küsimustik ja saadeti nii küsimustik kui ka õppematerjal, millega paluti tutvuda, kuuele eksperdile elektronposti teel. Üks ekspert soovis vastata paber kandjal. Eksperte teavitati, et uurimuses osalemine on vabatahtlik ja anonüümne. Uurimuses osalenute andmed

on konfidentsiaalsed. Seejärel analüüsiti ekspertide vastuseid, tehti järeldusi ning viidi õppematerjalis sisse vastavaid muudatusi.

Tulemused ja arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste lastega, mis sisaldab tööjuhendeid õpetajatele, õuesõppe tegevusi, mängu ja töölehti. Õppematerjalis peeti oluliseks lõimida valdkondade *Mina ja keskkond* ja *Keel ja kõne* sisu läbi lindude rahvapärimuse. Õppematerjali hindasid kuus eksperti. Lähtuvalt uurimisküsimustest esitatakse tulemused järgmiste punktide kaupa:

- 1) ekspertide hinnangud õpetajate tööjuhenditele ning arvamused ja ettepanekud;
- 2) ekspertide hinnangud töölehtede sobivusele ning arvamused ja ettepanekud;
- 3) ekspertide hinnangud õppematerjali lõimitusele;
- 4) ekspertide soovitusel õppematerjali parandamiseks ja/või muutmiseks.

Tulemused esitatakse vastavalt uurimisküsimustele.

Ekspertide hinnangud õpetajate tööjuhenditele ning arvamused ja ettepanekud

Ekspertidelt küsiti hinnanguid õpetajatele koostatud tööjuhendite kohta. Küsimustik koosnes kuuest väitest, millele eksperdid said vastata Likerti skaalal (Tabel 2).

Tabel 2. *Ekspertide arvamused õpetajate tööjuhendite kohta*

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpetajate tööjuhendites olevad tegevused on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008).					6
Õpetajate tööjuhendid on arusaadavad.				1	5
Õpetajate tööjuhendid on abiks õpetajatele tegevuste planeerimisel.					6
Õpetajate tööjuhendites olevad tegevused on mitmekesised.				1	5
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on lapsest lähtuvad.					6
Õpetajate tööjuhendid toetavad laste töölehti ja tegevusi.					6

Märkus: Numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemissagedust.

Kõik eksperdid leidsid, et õpetajale koostatud tööjuhendid on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008). Ekspertid leidsid, et õpetajate tööjuhendid on

arusaadavad. Ekspertid olid üksmeelsel seisukohal, et õpetajate tööjuhendid on abiks õppetegevuse planeerimisel. Leiti, et tegevused on mitmekesised ja tööjuhendites olevad eesmärgid on püstitatud lapsest lähtuvalt ning tööjuhendid toetavad lastele mõeldud töölehti ja tegevusi.

Ekspertidel paluti vabas vormis kirjutada, mida nad tooksid esile või mida soovitaksid muuta õpetajate tööjuhendites. Ekspertide vastustest nähtus, et õpetajatele koostatud tööjuhendid on asjakohased ja informatsiooni on õpetajatele piisavalt. Õpetajad arvasid, et tegevused on lastele arusaadavad ja eakohased. Esile tõsteti seda, et tööjuhendites on olemas soovituslik kirjandus ja allikad, kust leida täiendavat informatsiooni lindude kohta. Positiivseks peeti, et õppematerjal sisaldab lindude rahvapäraste nimede kirjeldust ning selgitusi nimede kohta. Üks ekspert lisas, et sissejuhatustes olevad mõistatused on väga hästi valitud ja iseloomustavad just seda lindu, keda hakatakse vaatlema. Teine ekspert lisas, et talle meeldis tegevuse sissejuhatuses see, et arutletakse lastega linnunime päritolust. Näitena tõi ta välja, et kodutuvi kohta öeldakse tavaliselt lihtsalt tuvi aga linnu õige nimi on ikkagi kodutuvi. Timoštšuk (2005) leiab, et lasteaiaõpetaja ülesandeks on toetada lapse loodusteadusliku mõtlemise arengut. Selle toetamiseks tuleb õpetada lapsele loodusteaduslikult pädevoid mõisteid. Seega siinkohal rõhutas ekspert asjaolu, mis põhjusel seesugust õppematerjali on tarvis. Ka õpetajad ise ei tunne hästi lindude teaduslikke ja rahvapäraseid nimesid.

Ekspertide hinnangud laste töölehtedele ning arvamused ja ettepanekud

Ekspertidelt küsiti hinnanguid laste töölehtede kohta. Küsimustik koosneb kümnest väitest, mille kohta saab ülevaate alljärgnevast tabelist (Tabel 3).

Tabel 3. *Ekspertide arvamused laste töölehtede kohta*

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Lastele mõeldud töölehed on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008).					6
Töölehed on arusaadavad.				2	4
Töölehtedel olevad juhised on lapsele eakohased.				2	4
Töölehtedel olevad ülesanded on lapsele eakohased.				3	3
Töölehtedel olevad ülesanded on mitmekesised.			1	1	4
Töölehtedel olevad ülesanded aitavad lõimida valdkondasid <i>Mina ja keskkond</i> ning <i>Keel ja kõne</i> .				1	5
Töölehed võimaldavad lastel iseseisvalt töötada.			1	1	4
Töölehed aitavad õpitut kinnistada.				2	4
Töölehed on abiks õpetajale tegevuse planeerimisel.					6
Töölehed toetavad lindude tundmaõppimist.				1	5

Märkus: numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemissagedust.

Kõik eksperdid leidsid, et lastele koostatud töölehed on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008). Ekspertid arvasid, et koostatud töölehed on lastele arusaadavad ning 5-7aastastele eakohased. Neli eksperti arvas, et töölehtedel olevad ülesanded on mitmekesised, üks vastas, et *pigem jah* ning üks ekspertidest jäi kõhklevale seisukohale. Kõhkkluse põhjuseks võib olla see, et töölehed on ülesehituselt sarnased, sisaldades rahvapärilise ülesannet ja valdavalt joonistamise ülesannet. Küll aga arvasid eksperdid, et töölehtedel olevad ülesanded aitavad lõimida valdkondasid *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Samuti leiti, et töölehed aitavad õpitut kinnistada. Õpitu kinnistamine tegevuse järgselt ongi töölehtede eesmärgiks. Vastuseks küsimusele, kas töölehed võimaldavad lastel iseseisvalt töötada, vastasid eksperdid valdavalt jaatavalt, üks ekspert jäi kahtlevale seisukohale. Siinkohal võib tuua näite, et töölehel oleva luuletuse loomise ülesande (Lisa 9.1) kohta leidis üks ekspert, selle olevat 5-7aastaste laste jaoks keeleliselt liiga keerukaks. Samas teine ekspert arvas, et see ülesanne on loov ja põnev, sest luuletusi saab ka joonistada, deklameerida ning esitada kehakeeles. Õppematerjali koostaja leiab, et kinnistavate töölehtede kõige olulisem funktsioon on õpitu kordamine ja siinkohal oleks asjakohane teha seda koos õpetaja ja kaaslastega. Ainult sellisel juhul saab näiteks luuletuse loomise ülesandest lõbus ja

õpetlik ühistegevus, mille kaudu õpitud kinnistada. Kuid samas on töö koostaja arvamusel, et lapsed, kellel juba lugemine selge, on võimelised tegema töölehti ka iseseisvalt. Kõik eksperdid olid üksmeelel, et töölehed aitavad õpetajat tegevuse planeerimisel ning toetavad lindude tundmaõppimist.

Uurimises paluti ekspertidel vabas vormis kirjutada, mida nad tooksid esile ja mida nad laste töölehtede juures muudaksid. Tehti mitmeid ettepanekuid ja anti soovitusi. Järgnevalt mõned näited. Eksperdid tõi esile vaatluslehtedel (Lisad 3, 4), mida saab täita õues, loogilise ülesehituse ning selle, et töölehti saab kasutada korduvalt. Kaelushaki töölehe (Lisa 5.1) kohta arvas üks ekspert, et on liiga lihtne ja teine arvas, et võiks lisada linnu punktiirile, kus on alguspunkt. Töö koostaja leidis, et märkus on asjakohane ja võttis seda arvesse. Koduvarblane töölehe (Lisa 8.1) kohta arvas üks ekspert, et kuna juba mitmes kord on linnu joonistamine, mida ta siiani teha ei oska, siis võiks pigem lasta lastel fantaseerida ning joonistada, näiteks, milline võiks olla koduvarblase pesa. Kuna teised eksperdid ei lisanud omapoolseid arvamusi või soovitusi, jätab töö koostaja siiski töölehe algse variandi, lisades, et töölehed ja seal olevad ülesanded on soovituslikud ning õpetajad võivad neid ise soovi korral täiendada.

Töölehed tekitasid õpetajates erinevaid tundeid, mõtteid ning ka teise ülesande juures haraka töölehel (Lisa 9.1) tekkis õpetajatel ideid, kuidas ülesannet vajadusel oma rühmale sobivaks kohandada. Näiteks, kui mitu eksperti kiitis luuletamise ülesannet, leidis üks, et sõnaga *harakas* ei leidu piisavalt riimuvaid sõnu, et luuletust luua siis soovitati luuletus teha vajadusel rühmatööna või joonistamis ülesandena. Leevikese töölehel (Lisa 10.1) toovad eksperdid esile jutukese „Kuidas leevike punase pugu sai?“ väljamõtlemise ülesannet, põhjendusel, et ükski jutt ei saa vale olla, sest õiget vastust ju tegelikult polegi. Seda ülesannet lahendades areneb lapse fantaasia, narratiivide loomise oskus (Padrik & Hallap, 2008).

Linavästriku töölehel (Lisa 15.1) tuuakse välja erinevate linnuparvede pildid ning lisatakse, et kindlasti tuleks lastele selgitada, millised linnud milliste parvedena lendavad. Tsirgupäeva töölehel (Lisa 14.1) olevaid ülesandeid peeti kinnistavaks ja õpitud materjali toetavaks. Linnuristipäeva töölehele (Lisa 18.1) soovitab üks ekspert, et pärast võiksid lapsed oma kuulmise järgi joonistatud pilti tutvustada ka teistele. See soovitus meeldis ka töö koostajale ja lisas selle õppematerjali. Teisele eksperdile tundus kuulamise-joonistamise ülesanne väga põnev. Ka kolmandale tundus see väga põnev ning soovis seda kindlasti ise katsetada. Üldjoontes hinnati õppematerjali lastele mõeldud töölehti sobivaiks. Vastavalt ekspertide soovitudele tegi töö koostaja töölehtedel mõned muudatused.

Ekspertide hinnangud õppematerjali lõimitusele

Ekspertide hinnangute põhjal ja toetudes ekspertide arvamusele õppematerjalis sisalduvate tegevuste ja mängude kohta, vaadaldakse kas või kuivõrd on õppematerjalis lõimitud valdkondade *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne* sisu. Ekspertidelt küsiti hinnanguid õpetajate tööjuhendites olevate tegevuste ja mängude kohta. Küsimustik koosnes seitsmest väitest, mille kohta saab ülevaate alljärgnevast tabelist (Tabel 4).

Tabel 4. *Ekspertide arvamused tegevuste ja mängude kohta*

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Tegevused ja mängud on lastele jõukohased.				3	3
Tegevused ja mängud on lastele arusaadavad.				2	4
Tegevused ja mängud aitavad lõimida valdkondasid <i>Mina ja keskkond</i> ning <i>Keel ja kõne</i> .					6
Tegevused ja mängud võimaldavad paaris- ja/või rühmatöid.			1	1	4
Tegevused ja mängud võimaldavad lastel anda edasi oma mõtteid ja teadmisi suulises kõnes.				1	5
Tegevused võimaldavad arendada arutlemisoskust.			1		5
Tegevused ja mängud võimaldavad lastel suhelda eakaaslastega.					6

Märkus: numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemissagedust.

Kõik eksperdid leidsid, et tegevused ja mängud aitavad lõimida valdkondade *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne* sisu. Seda, kuivõrd on lõimitud nende sisu, näitasid ekspertide vabas vormis antud hinnangud ja arvamused õppematerjali kohta. Näiteks, toodi välja, et töölehed arendavad nii vaatlus- kui ka lugemisoskust. Üks ekspert kirjutas: *Mängud tegevustes väga head. Väga tänuväärne, et rahvapärimusel on töölehtedel keskne koht, on väga oluline, et meie rahvapärimus (looma- ja taimenimed sealhulgas) ei kaoks unustusehõlma. Aitäh!*

Sellest arvamusest järeldub, et lindude temaatika sidumine rahvapärimusega on õpetajate poolt hinnatud ja oodatud ning töö koostaja poolt loodud õppematerjalis on valdkonnad lõimitud.

Ekspertid arvasid, et tegevused ja mängud on 5-7aastasele lastele jõukohased ja arusaadavad. Neli eksperti arvasid, et tegevused ja mängud võimaldavad paaris- ja/või rühmatöid, üks vastas, et *pigem jah* ning üks ekspertidest jäi kahtlevale seisukohale. Küll aga arvasid eksperdid, et tegevused ja mängud võimaldavad lastel anda edasi oma mõtteid ja teadmisi suulises kõnes ning suhelda ka eakaaslastega. Viis eksperti leidsid, et tegevused ja mängud võimaldavad arendada arutlemisoskust, üks ekspert jäi kõhklevale seisukohale. Võttes arvesse siin ühe eksperdi soovitusi, mille kohaselt võiksid lapsed tegevustes joonistatud pilte ka teistele tutvustada, viidi õppematerjalis sisse parandus, mis võimaldab arutlusoskust treenida.

Uurimises paluti ekspertidel vabas vormis kirjutada, mida nad tooksid esile ja mida nad tegevuste ja mängude juures muudaksid. Tehti mitmeid ettepanekuid ja anti soovitusi. Järgnevalt mõned näited. Hallvarese tööjuhendi (Lisa 6) puhul kirjutasid eksperdid, et nad kindlasti kasutaksid oma õppetöös õppematerjalis välja pakutud tegevusi ja mängu. Üks ekspert tegi soovitusi kasutada mängu pealkiri „Kadedad vareseemad“ asemel „Tublid vareseemad“, sest mängus kaitsevad vareseemad oma poegi kulli eest nagu looduseski. Õppematerjali koostajale meeldis idee ning viis muudatuse sisse. Nii saab enne või pärast mängu lastega arutleda, kuidas looduses emas- ja isaslinnud poegade eest hoolt kannavad.

Mäng „Vares, vares, harakas“ (Lisa 9) tõi üks ekspert välja, et talle meeldib mäng, sest sisse on lõimitud ka liikumist, mis arendab lapse tähelepanu ja aktiivset kuulamist ning kaasamõtlemist. Mängu (Lisa 11) „Linnud sööma!“ tõstavad eksperdid esile sellepolest, et mängus on kasutatud ka teisi linde (leevikesi), mis tähendab, et laps kordab ka varasemaid teadmisi ja kuna erinevus lindude vahel on märgatav ning meelde jääv, siis on lastel neid kergem meelde jätta. Sinikael-pardi (Lisa 13) tegevuse juures tegid mitmed eksperdid ettepaneku luuletuse juures kasutada liigutusi ning üks ekspert soovitas kasutada kehapilli. Õppematerjali koostaja lisas mõlemad märkused ka õpetaja tööjuhendisse, et õpetajal oleks võimalus valida ning ise või koos lastega loovalt mõelda luuletusele liigutused või kehapill. Üks ekspert soovitas üle korrata ka lindude toitmise reeglid ja korraldada talvine või varakevadine retk jõe äärde.

Tsirgupäeva (Lisa 14) tegevuse ja mängu kohta tõstavad eksperdid esile rahvapärismuusika taaselustamist ning-, et rahvakalendri tähtpäev – selle sisu ja olulisus – on lastele muudetud eakohaseks ja mõistetavaks. Linnuristipäeva (Lisa 18) tegevus ja mäng meeldis kõikidele ekspertidele, kiideti väga hea idee eest korraldada piknik. Üks ekspert lisas, et võiks mängida kõiki mängu, mida õppematerjalis on välja pakutud ja tuletada meelde rahvapärismuusikat ning

seda, mida eelnevalt on õpitud. Töö koostaja lisas linnuristipäeva õpetaja tööjuhendisse märkuse, et võib mängida ka teisi mängu lisaks, mis on õppematerjalis väljatoodud.

Käesoleva bakalaureusetöö raames koostati keele ja kõne arengut toetav ning õuesõppe tegevusi sisaldav õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste lastega.

Tegevusuuringu käigus uuriti, kuidas eksperdid õppematerjali hindavad.

Lähtuvalt uurimisküsimusest *kuidas hindavad eksperdid tööjuhendeid õpetajatele ja töölehtede sobivust 5-7aastastele*, leiti, et õppematerjali tööjuhendid on õpetajatele sobivad, töölehed on lastele eakohased ning vastavad Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008). Lähtuvalt uurimisküsimusest *kas ja kuivõrd on ekspertide hinnangul õppematerjalis lõimitud valdkonnad Mina ja keskkond ning Keel ja kõne*, leiti, et õppematerjalis on need valdkonnad lõimitud ning täiendavad teineteist. Lähtuvalt uurimisküsimusest *millised on ekspertide soovitusel õppematerjali parandamiseks ja/või muutmiseks*, tehti õppematerjalis mõningad muudatusi. Arvestati ekspertide soovitusi ja ettepanekuid õppematerjali täiustamiseks.

Tegevusuuringu tulemusel selgus, et eksperdid olid koostatud õppematerjaliga üldiselt rahul. Ekspertidelt saadud hinnangutest ja soovitustest võib teha järelduse, et nad süvenesid õppematerjali ega suhtunud sellesse pealiskaudselt. Ekspertide rahulolu saab lugeda välja ka sellest, et väitedele hinnagu andmiseks *üldse mitte* või *pigem ei*, - ei valinud ükski ekspert. Kuigi eksperdid olid õppematerjaliga rahul ja hinnangud olid positiivsed, tegi töö koostaja õppematerjalis mõningaid parandusi, arvestades ekspertide arvamusi ja soovitusi.

Kõik eksperdid olid seisukohal, et õppematerjal täidab üldeesmärki, tutvustades lastele linde ja nende osa rahvapärимusest, lõimides nii valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Küsimusele *kas eksperdid kasutaksid koostatud õppematerjali* vastasid eksperdid, et kindlasti kasutaksid ning põhjendasid seda sellega, et koostatud töö on hea materjal lindude tundma õppimiseks 5-7aastastele lastele. Mängud tegevustes on hästi valitud ja on tänuväärne, et rahvapärимusel on töölehtedel ja tegevustes keskne koht, sest on oluline, et rahvapärимust ei unustataks.

Töö piiranguks on ekspertide vähesus ning see, et ajapuudusel ei õnnestunud õppematerjali lastega testida. Kuid võttes arvesse, et kõigil uuringus osalenud ekspertidel on vastav kvalifikatsioon ja 5-7aastaste lastega töötamise kogemus, siis töö koostaja usub, et antud õppematerjal on abiks õpetajale ja lastele lindude temaatika käsitlemisel. Edasiseks uurimuse võimaluseks on tegevusuuringu kohaselt (O'Brien, 1998) parandatud õppematerjali läbikatsetamine 5-7aastaste lastega, selle hindamine ning vajadusel uute paranduste või

täienduste tegemine. Bakalaureusetöö koostaja loodab, et õppematerjal leiab õpetajate seas aktiivset kasutamist.

Tänu sõnad

Tahan tänada eksperte, kes olid nõus ja leidsid aega, et koostatud õppematerjali hinnata ja analüüsida. Samuti tahaksin tänada oma perekonda ja sõpru, kes olid mulle igati toeks töö valmimise ajal.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....(*allkiri ja kuupäev*)

Kasutatud kirjandus

- Bilton, H. (2010). *Outdoor Learning in the Early Years. Management and Innovation* (3rd ed.). London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Brügge, B., Glantz, M., & Sandell, K. (2007). *Õuesõpe*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Campos, C. M., Greco, S., Balangione, M., Bender, J. B., Nates, J. & Lindemann-Matthies, P. (2012). Students' familiarity and initial contact with species in the Monte desert (Mendoza, Argentina). *Journal of Arid Environments, Volume 82*, 98-105.
- Clements, R. (2004). An Investigation of the Status of Outdoor Play. *Contemporary Issues in Early Childhood, Volume 5, Number 1*, 68-80.
- Dahlgren, L.O., Sjölander, S., Strid, J.P., & Szczepanski, A. (Toim). (2009). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiumbrusest saab õpinõu*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Dahlgren, L.O., & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika*. Tallinn: Kirjastus Ilo. Eesti Ornitoloogiaühing. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.eoy.ee/linnud>.
- Eisen, F. (Koost). (1996). *Johannes Käis. Kooli-raamat*. Tartu: Ilmamaa.
- Erelt, T. (Toim). (2014). *Hariduse ja kasvatuses sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ganea, P. A., Ma, L., & DeLoache, J. S. (2011). Young Children's Learning and Transfer of Biological Information From Picture Books to Real Animals. *Child Development, 82 (5)*, 1421–1433.
- Garrick, R. (2009). *Playing Outdoors in the Early Years* (2nd ed.). London; New York: Continuum.
- Greenaway, R. (2005). *What is Outdoor Learning?* Külastatud aadressil <http://www.outdoor-learning.org/Default.aspx?tabid=207>.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2009). Valdkond „Keel ja kõne“. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 26-43). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Huxham, M., Welsh, A., Berry, A., & Templeton, S. (2006). Factors influencing primary school children's knowledge of wildlife. *Journal of Biological Education, Volume 41*, 9-12.
- Kalm, L. (2013). Rahvaluule kasutamine lasteaias. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 137-146). Tartu: Atlex.
- Karu, H., & Laane, L. (2008). *Kõnearendusmängud. Õppemänge koolieelikute sõnavara ja grammatika arendamiseks*. Tartu: Atlex.

- Kaur, S. (2013). Suunatud uurimuslik õpe kui lapsi aktiveeriv õpetus. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 39-83). Tartu: Atlex.
- Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). Keel ja kõne. L. Kivi & H. Sarapuu (Koost), *Laps ja lasteaiad. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 227-258). Tartu: Atlex.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava.* (2008). Valitsuse määrus. RT I 2008, 23, 152.
Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.
- Kuusik, Ü., Kaasik, B., Lillipuu, Ü., Seero, H-M., & Viks, M. (2007). *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., & Varava, L. (2009). Valdkond „Mina ja keskkond“. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatusgevuse valdkonnad* (lk 7-25). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Larson, L.R., Green, G.T., & Cordell, H.K. (2011). Children's Time Outdoors: Results and Implications of the National Kids Survey. *Journal of Park and Recreation Administration, Volume 29, Number 2*, 1-20.
- Lindmäe, M. (2015). *Õpperada Sõrve sääres 5-7-aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Mårtensson, F., Boldemann, C., Söderström, M., Blennow, M., Englund, J., & Grahn, P. (2009). Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children. *Health & Place, 15*(4), 1149-1157.
- Mikk, J. (2000). *Textbook: research and writing*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng.E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120-137). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- O'Brien, R. (1998). *An Overview of the Methodological Approach of Action Research*. Külastatud aadressil <http://www.web.net/~robrien/papers/arfinal.html>.
- Olonen, I. (2014). *Abimaterjal lasteaiasõpetajale 6-7aastaste laste kõne arendamiseks erinevate tegevusvaldkondade loomisel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Padrik, M., & Hallap, M. (2008). Keel ja kõne: kuulamine ja kõnelemine, lugemine ja kirjutamine. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 276-302). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pavlenko, K. (2014). *Õpperada Tartu lasteaias Lotte kui vahend õppekasvatustöös 5-7aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Pedastsaar, T. (2013). Õppevahendid. R. Mikser (Toim), *Haridusleksikon* (lk 265-269). Tallinn: Kirjastus Eesti Keele Sihtasutus.
- Pokk, U. (2010). Vahetu loodusvaatlus. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides* (lk 27-35). Tallinn: Kirjastus Tea.
- Prokop, P., Kubiátko, M. & Fančovičová, J. (2007). Why Do Cocks Crow? Children's Concepts about Birds. *Springer Science + Business Media* 37, 393-405.
- Põldaru, A., & Merusk, M. (2012). *Mina õpin õues*. Imavere: TÜ Shalom.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Raadik, S. (2010). Õuesõppe- eluliselt oluline õppimisviis. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides* (lk 5-13). Tallinn: Kirjastus Tea.
- Ross, L., Õun, T., & Tuul, M. (2013). Lapsest lähtumine üldõpetuse alusena. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 11-38). Tartu: Atlex.
- Sarv, M. & Vilbaste, K. (2009). Miks on hea üks päev nädalas õues õppida? K. Runnel (Koost), *Keskkond õpetab* (lk 8- 17). Tartumaa: AS Ecoprint.
- Timoštšuk, I. (2005). *Loodusõpetus alushariduses*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Tovey, H. (2007). *Playing outdoors: Spaces and Places, Risk and Challenge*. Maidenhead: Open University Press.
- Tuuling, L. (2013). Õuesõppe- lõimitud aktiivse õppimise parim viis. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 98-121). Tartu: Atlex.

Lisade kasutatud kirjandus

- Above of bird feet.* (s.a.). Külastatud aadressil <http://online-drawinglessons.com/wp-content/uploads/2015/01/how-to-draw-birds-and-draw-bird-legs-owls-raptors-eagles-tutorials-step-by-step-1.gif>.
- Ader, A. (s.a.). *Hakk*. Külastatud aadressil <http://www.loodusemees.ee/et/pildipank/hakk#&&c=090313aa001>.
- Adojaan, K., Sarapuu, T., Amos, T., Feldmann, T., Kase, K., Looga, A., & Pedaste, M. (2005). *Linnud*. Loodusteaduste didaktika lektoraat, TÜ MRI. Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/loomad/Linnud/liindex.htm>.
- Aloel, V. (2010). *Hariliku pihlaka viljad*. Külastatud aadressil https://et.wikipedia.org/wiki/Harilik_pihlakas#/media/File:Sorbus_aucuparia_fruits.jpg.
- Ambos, K. (s.a.). *Kaelushakk ehk „mündisööja“*. Külastatud aadrssil http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigitutvustused_liik&id=36.

- American Crow*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.supercoloring.com/coloring-pages/american-crow?version=print>.
- Barn Swallows*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.50birds.com/coloring-books/birds/barn-swallow-clr.htm>.
- Bartz, R. (2008). *Anas platyrhynchos male female quadrat*. Külastatud aadressil https://et.wikipedia.org/wiki/Sinikael-part#/media/File:Anas_platyrhynchos_male_female_quadrat.jpg.
- Betley, M. (2004). *Hooded Crow (Corvus cornix)*. Külastatud aadressil https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Corvus_corone_cornix_001xx.jpg.
- Birds beaks*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.janetemarshall.co.nz/kids/About%20birds/base/birds%20beaks%202.jpg>.
- Bullfinch*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.yedraw.com/birds/bullfinch-bird.jpg>.
- Bullfinch at Pennington Flash*. (2006). Külastatud aadressil https://et.wikipedia.org/wiki/Leevike#/media/File:Bullfinch_at_Pennington_Flash.jpg.
- Caffarilla, N. (2013). *Insect collage*. Külastatud aadressil https://en.wikipedia.org/wiki/Insect#/media/File:Insect_collage.png.
- Calendar*. (s.a.). Külastatud aadressil http://www.coloringpages101.com/coloring_pages/Calendar/calendarp14747_cnkod.jpg.
- Cowbird*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.50birds.com/coloring-books/birds/cowbird-clr.htm>.
- Elm, E. (s.a.). *Liikumismängud (TLL)*. „Linnud sööma!“. Külastatud aadressil http://www.teatoimeta.ee/Liikumismangud_TLL_882.htm.
- Hangsna. (2016). *Dendrocopos major, female*. Külastatud aadressil <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a0/Hackspettshona.jpg>.
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest. Õppemänge*. Mäng „Üks kass ja palju linde“, lk 26. Tallinn: Kirjastus Tea.
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest. Õppemänge*. Mäng „Kõik linnud lendavad“, lk 31. Tallinn: Kirjastus Tea.
- Kaasik, A. (2006). *Eesti rahvuslind*. Külastatud aadressil https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eesti_rahvuslind.jpg.
- Kaasiku, T. (2014). Suitsupääsuke. E. Hermann (Koost), *Eesti lindude värviraamat I osa*. Eesti Ornitoloogiaühing.
- Kadedad kanad*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.hot.ee/mangunurk/oues2.htm#4>.

Kaer. (s.a.). Külastatud aadressil

<http://www.oilseeds.ee/sites/default/files/styles/large/public/news/kaer.jpg?itok=0OefeZSe>.

Kaidla, J. (1982). *Liblikaga võidu*. Luuletus „Külmalind“, lk 26. Tallinn: Eesti Raamat.

Kaskneem, A. (s.a.). *Miks keksivad varblased kahel jalal?* Külastatud aadressil

<http://miksike.ee/docs/lisa/1klass/7muist/mikskeksi.htm>.

Kell. (s.a.). Külastatud aadressil

http://2.bp.blogspot.com/_Fewx_hs9zXs/TBvTIMnEV0I/AAAAAAAAACcM/pIqbbKacdwo/s1600/ainult+tunnid.png.

Linnumaja. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.juf-joyce.nl/documenten/document160.jpg>.

Linnumõistatused. (2009). Külastatud aadressil

<http://taheke.delfi.ee/meelelahutus/moistata/linnumoistatused?id=21971425>.

Lõvi, S. (s.a.). *Kuusekäbid*. Külastatud aadressil <http://g4.nh.ee/images/pix/kuuse-toomine-kuusk-kabid-67519058.jpg>.

Magpie. (s.a.). Külastatud aadressil

http://adlib.everysite.co.uk/resources/000/098/390/Moreinfo2_magpie.jpeg.

Mäger, M. (1994). *Linnud rahva keeles ja meeles*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Osbek, K. (2011). *Rasvatihane*. Külastatud aadressil

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/Tihane.jpg>.

Peksar, A. (s.a.). *Kodutuvi e kaljutuvi*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=275.

Peksar, A. (s.a.). *Kuldnokk*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=277.

Peksar, A. (s.a.). *Leevike*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=248.

Peksar, A. (s.a.). *Linavästrik*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/?page=liigituvustused_liik&id=23.

Peksar, A. (s.a.). *Rasvatihane*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/?page=liigituvustused_liik&id=247.

Peksar, A. (s.a.). *Suur-kirjurähn*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=215.

PierreSelim. (2012). *Étourneau sansonnet (Sturnus vulgaris) à Toulouse*. Külastatud aadressil

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Toulouse_-

[_Sturnus_vulgaris_-_2012-02-26_-_3.jpg/449px-Toulouse_-_Sturnus_vulgaris_-_2012-02-26_-_3.jpg](#).

PierreSelim. (2012). *Pie (Pica pica) dans le jardin de Compans Caffarelli à Toulouse*.

Külastatud aadressil

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b6/Pica_pica_-_Compans_Caffarelli_-_2012-03-16.jpg/800px-Pica_pica_-_Compans_Caffarelli_-_2012-03-16.jpg.

Pigeon. (s.a.). Külastatud aadressil http://pngimg.com/upload/pigeon_PNG3426.png.

Pintail. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.50birds.com/coloring-books/birds/cbpintail.htm>.

Pöder, J. (s.a.). *Sinikael-part*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/?page=liigituvustused_liik&id=108.

Pöder, J. (s.a.). *Vares e hallvares*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/?page=liigituvustused_liik&id=208.

Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Mäng „Linnud“, lk 30. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Mäng „Laula, laula, linnuke!“ (kohandatud), lk 30. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Saimre, T (Koost), (2012). *1000 mõistatust, 500 vanasõna*. Tallinn: Kirjastus Tea.

Salm, T. (2007). *E-õppematerjal algklassidele. Aeg ja kalender*. Külastatud aadressil

http://web.zone.ee/tiia_aeg/vanasnu_kevadest.html.

Seasons. (s.a). Külastatud aadressil [http://1.bp.blogspot.com/-](http://1.bp.blogspot.com/_peTGXeTU2g/UZ6olFyDYDI/AAAAAAAAAFQ/xsglXVBYTFU/s1600/weather+and+season+page+for+workbook-page-0.jpg)

[_peTGXeTU2g/UZ6olFyDYDI/AAAAAAAAAFQ/xsglXVBYTFU/s1600/weather+and+season+page+for+workbook-page-0.jpg](http://1.bp.blogspot.com/_peTGXeTU2g/UZ6olFyDYDI/AAAAAAAAAFQ/xsglXVBYTFU/s1600/weather+and+season+page+for+workbook-page-0.jpg).

Song bird perched on asphalt shingle roof. (2012). Külastatud aadressil

https://en.wikipedia.org/wiki/Asphalt_shingle#/media/File:Song_bird_perched_on_asphalt_shingle_roof.JPG.

Sõelsepp, I. (s.a.). *Koduvarblane*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=187.

Teedla, P. (s.a.). *Harakas*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=115.

Teedla, P. (s.a.). *Suitsupääsuke-Eesti rahvuslind*. Külastatud aadressil

http://www.looduspilt.ee/loodusope/index.php?page=liigituvustused_liik&id=76.

Teiverlaur, M. (2005). Koduõues, tare taga. Luuletus „Part“, lk 13. Tallinn: Kirjastus Tiritamm.

Trepte, A. (2012). *White wagtail female first summer*. Külastatud aadressil

https://en.wikipedia.org/wiki/White_wagtail#/media/File:White_wagtail_female_first_summer.jpg.

Types of Feathers. (s.a). Külastatud aadressil <http://kidwings.com/nests-of-knowledge/3-bird-feathers/>.

Varblane. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.eestiloodus.ee/pildid/varblane0.gif>.

Weather icons. (s.a.). Külastatud aadressil

<https://ivycuhk.files.wordpress.com/2013/01/weather-icons.jpg>.

White-breasted Nuthatches and Red-breasted Nuthatches. (s.a.). Külastatud aadressil

<http://www.50birds.com/coloring-books/birds/cbwhiteredbreastednuthatchesc.htm>.

White-throated Sparrow. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.50birds.com/coloring-books/birds/cbwhitethroatedsparrowejs.htm>.

Lisad

Lisade sisukord

Lisa 1. Õppematerjali iseloomustus

Lisa 2. Korduskasutatav tööleht.

Lisa 3. Korduskasutatav tööleht.

Lisa 4. Korduskasutatav tööleht.

Lisa 5. Kaelushakk

Lisa 5.1 Tööleht

Lisa 6. Hallvares

Lisa 6.1 Tööleht

Lisa 7. Kodutuvi

Lisa 7.1 Tööleht

Lisa 8. Koduvarblane

Lisa 8.1 Tööleht

Lisa 9. Harakas

Lisa 9.1 Tööleht

Lisa 10. Leevike

Lisa 10.1 Tööleht

Lisa 11. Rasvatihane

Lisa 11.1 Tööleht

Lisa 12. Suur-kirjurähn

Lisa 12.1 Tööleht

Lisa 13. Sinikael-part

Lisa 13.1 Tööleht

Lisa 14. Sorokasveet ehk tsirgupäev

Lisa 14.1 Tööleht

Lisa 15. Linavästri

Lisa 15.1 Tööleht

Lisa 16. Kuldnokk

Lisa 16.1 Tööleht

Lisa 17. Suitsupääsuke

Lisa 17.1 Tööleht

Lisa 18. Linnuristipäev

Lisa 18.1 Tööleht

Lisa 19. Kust leida veel informatsiooni lindude kohta?

Lisa 20. Küsimustik

Lisa 1. Õppematerjali iseloomustus

Õppematerjali koostamisel on peamiselt lähtutud Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppeakavast. Õppematerjali eesmärgiks on tutvustada lastele linde ja nende osa rahvapärимusest, lõimides nii valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*. Selle tulemusel peaks 6-7aastane laps:

- oskama nimetada ja kirjeldada kodukoha levinumaid linde;
- oskama nimetada lindude iseloomulikke tegevusi erinevatel aastaegadel (ränne, pesaehitus jne);
- teadma eesti rahvakombeid ja traditsioone;
- omastama ja kinnistama mängu igapäevatoimingute kaudu uut infot, võimalusel kasutatades selleks erinevaid meeli;
- märkama loodust ja linde enda ümber ja suhtuma loodusesse ning lindudesse austavalt;
- mõistma ja arusaama kuuldu sisust; jutustama pildi, kuuldu teksti või põhinema oma kogemusel, andes edasi põhisisu ja olulised mõtted, detailid, tunded;
- tundma rõõmu mängust ja liikumisest ning rakendama neid tegevustes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid lindudest;
- tulema toime suhtlemisel nii eakaaslastega kui ka täiskasvanutega;
- suutma anda edasi oma mõtteid suulisel kõnes.

Õppematerjal on mõeldud lasteaiaõpetajatele linnu teema käsitlemiseks. Õppematerjali võib kasutada terve õppeaasta jooksul kui üht projekti, alustades sügisel ja lõpetades kevadel, mille tulemusena on lapsel valminud täidetud töölehtedest linnuraamat. Lisaks sellele võib teha ka tabeli, kus enne linnu õppimist küsib õpetaja lastelt, mida nad antud teema kohta teavad ja mida nad tahaksid teada ning see tabelisse kirjutada. Pärast teema lõpetamist vaadata tabel üle ja lisada sinna laste ütlused, mida nad teada said või meelde jäi. Iga linnu kohta võib teha eraldi tabeli, kuid võib teha ka ühe suure, mida täiendatakse aastaringselt ning kevadel on üks suur tabel, kus on kõik linnud, keda lapsed õppeaastal õppisid. Tabel võiks olla lapsele nähtavas kohas, kus tema või ka lapsevanem saab seda vaadata.

Ühte lindu võib käsitleda ühel päeval või ka mitmel päeval, lõimides tegevustesse ka teisi valdkondasid (matemaatika, kunst jne). Samas võib õppematerjalis olevaid linde käsitleda ka üksikute teemadena (nt kuldnokk, tsirgupäev).

Õppematerjal koosneb õpetaja juhenditest ja laste töölehtedest. Õpetaja juhendil on lühike teema tutvustus, eesmärgid ning tegevuse kirjeldus (sissejuhatus, põhiosa, mäng ja kinnistav tegevus rühmaruumis). Õpetaja ise valib, kas teema sissejuhatus viib läbi rühmaruumis või õues. Põhiosa ja mängud peaksid toimuma õues, õpetaja poolt valitud kohas (näiteks lasteaia õuealal, pargid, veekogu ääres, metsas vms). Põhiosa on peamiselt linnu vaatlemine ning hiljem arutelu vaadeldud linnu kohta. Õpetaja suunab lapsi märkama linnu juures just talle kõige iseloomulikumaid tunnuseid, sest nii mõistavad ja omandavad lapsed uusi teadmisi paremini, kui saavad ise vahetult näha ja kogeda. Laste töölehed jagunevad kaheks, on korduvkasutatavad töölehed, mida saab kasutada õues ja on individuaalsed töölehed, mida täidetakse hiljem rühmaruumis.

Korduvkasutatavad töölehed (Lisad 3, 4) võiksid olla kiletatud ja neid saab kasutada iga linnuteema juures uuesti, kui õpetajal on selleks soovi. Õppematerjali autor on kiletatud töölehtedele alternatiiviks toonud vestluse, kuid see on iga õpetaja enda otsustada, millal ta kasutab vestlust või kiletatud töölehti. Lisa 2 (nn informatsioonitahvel) on lastele abiks vaatlusel, Lisa 3 ja Lisa 4 on lastele täitmiseks. Siinkohal võib õpetaja teha valiku, millist kiletatud töölehte kasutab või millist töölehte poolt, näiteks Lisa 3 esimene pool on üldisem ning seda võib iga kord kasutada, kui minnakse lastega lindu vaatama. Lapsed märgivad kiletatud töölehtedele markeri/viltpliiatsiga, mida hiljem on võimalik kustutada, et järgmisel korral neid uuesti kasutada.

Lisade sisukorras on toodud nimekiri lindudest, keda käsitletakse õppematerjalis. Aluseks on võetud Tartu linna enamkohatavad linnud. Nimekirjas võib teha muudatusi, eelkõige oleneb see sellest, kes on Teie kodakoha enamkohatavad linnud.

Õppematerjali lõpus on lisamaterjal õpetajale, kust leiab lindude kohta lisainformatsiooni.

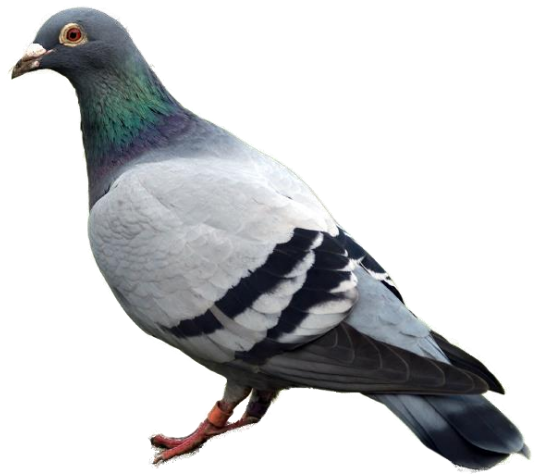
Kauneid linnuelamusi!

Evelin

LINNUD

HALLVARES

KODUTUVI

HARAKAS

KODUVARBLANE

RASVATHANE

LEEVIKE

SUUR-KIRJURÄHN

LINAVÄSTRIK

KULDNOOK

KAELUSHAKK

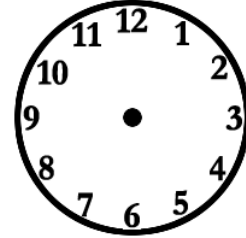
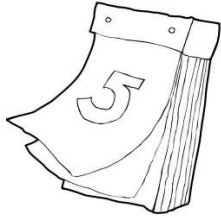
SUITSUPÄÄSUKE

SINIKAEL-PART

LINNU VAATLUS

VAATLUST TEEB: _____

MILLINE ON AASTAEG? TEE ÕIGESSE KASTI RIST.

MILLINE ON ILM? TEE SOBIVASSE KASTI RIST, VAJADUSEL JOONISTA.

				MUU:
				

TÄNA VAATLEN _____

KUS ON LIND, KEDA VAATLEN? TEE SOBIVASSE KASTI RIST, VAJADUSEL JOONISTA.

			<p>MUU:</p>
<p>LIND ON OKSAL.</p>	<p>LIND ON VEES.</p>	<p>LIND ON KATUSEL.</p>	

MIDA TEEB LIND, KEDA VAATLEN? TEE SOBIVASSE KASTI RIST, VAJADUSEL JOONISTA ISE JA KIRJUTA JUURDE, MIDA TEEB LIND.

			
<p>LIND LENDAB.</p>	<p>LIND ISTUB.</p>	<p>LIND KÖNNIB.</p>	<p>LIND SÖÖB.</p>

MUU:

LINNU VÄLIMUS

MIS VÄRVI ON LINNU PEA? TEE SOBIVASSE KASTI VÕI KASTIDESSE RIST.

PUNANE		MUST	
KOLLANE		VALGE	
PRUUN		ROHELINE	
SININE		HALL	

MILLINE ON LINNU NOKK? TÕMBA ÕIGELE NOKALE RING ÜMBER.

MIDA SÖÖB VAADELDAV LIND? TEE SOBIVASSE KASTI VÕI KASTIDESSE RIST.

PUTUKAD 		SEEMNED (PUUD, PÕÕSAD) 	
MARJAD 		TERAD 	

MIDA LIND VEEL SÖÖB? KIRJUTA/ JOONISTA.

MILLINE ON LINNU SULESTIK? TEE SOBIVASSE KASTI VÕI KASTIDESSE RIST.

TUME	
HELE	
ÜHEVÄRVILINE	
TRIIBULINE	
TÄHNILINE	

MILLISED ON LINNU JALAD? TÕMBA ÕIGELE JALALE RING ÜMBER.

MILLINE ON LINNU SABA? TEE SOBIVASSE KASTI VÕI KASTIDESSE RIST.

PIKK		KOHEV	
LÜHIKE		TUME	
LAI		HELE	
PEENIKE		ÜHEVÄRVILINE	

VAATA, KAS NÄED MAAPINNAL MÕNDA SULGE. MILLISE SULEGA ON TEGU? TEE SOBIVASSE KASTI RIST.

UDUSULG	KATTESULG	HOOSULG
		

KAELUSHAKK

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: kirikuvallamees, kirikuhakk, kirikunaak, pisike must vares, hakkvares, harjuvares, must vares.

Ennustused:

Kui kaelushakk tuleb maja juurde, usutakse, et juhtub midagi halba.

Mõistatused:

Jäme pea otsas, must mantel seljas, hall rätik kaelas.

Laul: „kjakk kjakk“ või „jaak jak“.

Lühikirjeldus: Hakk on vareses väiksem, mustja sulestikuga lind, kuklal, kõrvakoht ja kaela külge kõbehalli värvi (nö hall rätt). Iseloomulikuks tunnuseks on silmad, mis on helehalli värvi, kaugelt võib paista valge või helesinisena. Kaelushakk on kõigesööja, peamiselt toitub loomsest toidust, kuid sööb ka seemneid. Otsivad toitu ka prügokastidest ning talvel võib näha lindude söögikohtadel (Ambos, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Kuus, E. (1981). Võrukael. *Sabadega sugulased* (lk 8-11). Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on kaelushakk ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda kaelushaki rahvapärast nime;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist;
- laps oskab nimetada lindudele iseloomulikke tunnuseid (suled, tiivad, nokk);
- laps õpib vaatlema lindu.

Vahendid: töölehed (Lisa 5.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, võlukotike, 3-5 linnu pildid 3-5 tükiks lõigatud, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja näitab lastele sulge ja küsib, millega tegu, millisele elusolendile kuulub. Üldine vestlus lindudest ning nende iseloomulikest tunnustest.

Õpetaja palub lastel hoolikalt kuulata, millisele linnule kuulub see hääl (haki häälitsused aadressil <http://www.loodusheli.ee/ET/loomaliigid/linnud/taxonid=103&speciesid=383>). Vestlus kaelushakist, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja kaelushakk, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *kirikuvallamees*, *kirikuhakk*, *kirikunaak* – tihti pesitsevad kiriku juures või kirikutornides; *pisike must vares*, *hakkvares*, *harjuvares*, *must vares* – talvel hulguvad nad toitu otsides koos varestega, kuulub vareslaste sugukonda) või kus lapsed on lindu kohanud jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Enne, kui minnakse põhiosa juurde, tuleks õpetajal selgitada lastele, mis on vaatlus, kuidas seda tehakse, mida tuleks panna tähele vms.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad kaelushakki õpetaja poolt valitud kohas ((lasteaias olev õueala, mõni park vms). Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. Ühenda linnu kehaosad.

Iga laps saab õpetaja võlukotikesest ühe linnupildi osa. Kui kõik lapsed on saanud linnupildi osa, hakkavad nad otsima oma linnu teisi kehaosaid ja sobitama oma pilditükki. Kui iga grupp on pilditükid kokku pannud ühtseks pildiks, kontrollivad lapsed nii enda kui teiste gruppide pilte. Õpetaja võib küsida lisaks, kas nad teavad neid linde, kes on pildidel.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 5.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

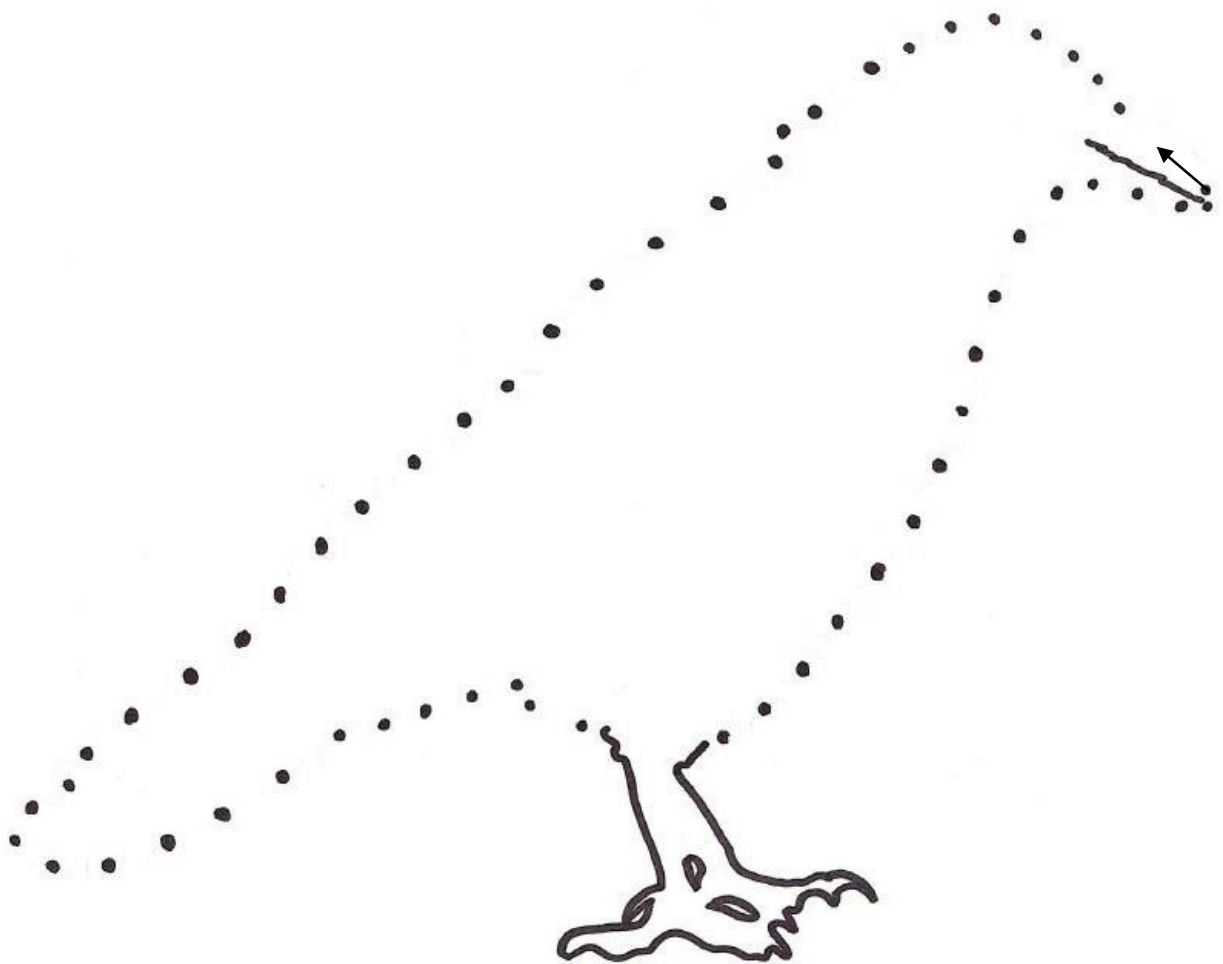
KAELUSHAKK

KUIDAS VÕIB KAELUSHAKKI VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

KIRIKUVALLAMEES KÄDISTAJA HAKKVARES KIRIKUHAKK PIKKSABA

ÜHENDA PUNKTID JA VÄRVI!

JÄTKA!

HALLVARES

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Vares, varene, vaak, jaak, varesjaak, nonn, Hall-Jaak, hahkvares, hallivativares, hallivatimees, vana hall, hall-lind, tolgus, tolkvares, korbus, vargahokk, sarvnina, raagus, va kalts.

Ennustused:

Kui vares lendab õue ja hakkab kraaksuma, küsitakse „Kui sa tead head, lehvita tiibu, kui tead halba, noki varbaid, ja kui sa midagi ei tea, siis lenda ära“.

Mõistatused:

Vanamees istub aia peal, hallid püksid jalas? (Saimre, 2009).

Lühitutvustus: Hallvaresel on iseloomulikuks kahte värvi sulestik. Pea, kael, tiivad, saba, nokk ja jalad on mustad, ülejäänud sulestik on hall. Hallvares on kõigesööja. Sööb selgrootuid, pisinärlisi, teiste lindude poegi ja mune, taimeseemneid, prügist või maast leitud toidujäänustega (Pöder, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Leete, E. (Koost). (2013). *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat*. Tallinn: Kirjastus Tea.
  - Käo, H. „Vares Villemi reis maailma lõppu“, lk 92.
  - Kaidla, J. „Jaak“, lk 93.
  - Jakobson, A. „Vares käib tihasel kosjas“, lk 94.
  - Rannap, J. „Vares Jaagu langevarjuhüpe“, lk 95.
  - Oro, J. „Vares ja leivakooruke“, lk 99.
- 2) Tungal, L. (Koost). (2000). *Isa, palun loe mulle!* Tallinn: Kirjastus Ilo.
  - Jakobson, A. „Varese reis soojale maale“, lk 75.
  - Hainsalu, L. „Varese sõprus“, lk 88.
- 3) Taar, A.(1970). Vares ja koer. *Kuldnokk naasis*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.
- 4) Käo, E. (2010). Vares, vaga linnukene. R. Krusten (Koost), *Eesti muistendite kuldraamat* (lk 59-61). Tallinn: Kirjastus Tea.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on hallvares ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda hallvarese rahvapärast nime;
- laps teab linnu kehaosasid.

Vahendid: tööleht (Lisa 6.1), harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad: mõista, mõista, kes see on: vanamees istub aia peal, hallid püksid jalas? Vestlus hallvaresest, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja hallvares, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *Hall-Jaak*, *hahkvares*, *hallivativares*, *hallivatimees*, *vana hall*, *hall-lind* – tuleneb halli sulestiku pärast; *nonn* – saarlased hüüdsid vareseid nonnadeks, sest kloostriinimesed (nunnad, saksa keelest nonn) kandsid rüüdsid, mis olid hallivärvi) või kus lapsed lindu on kohanud jne.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad hallvarest õpetaja poolt valitud kohas. Õpetaja suunab küsimustega lapsi, et nad teaksid, mida linnu vaatlemisel jälgida ja panna tähele, näiteks „Milline on linnu välimus? Milline omadus linnu välimuses hakkab kohe silma? Mis värvi on lind? Milline on linnu nokk? Kuidas ta kõnnib? Mis häält ta teeb? Millega lind tegeleb?“ jne. Pärast vaatlust lastega vestelda, mida nad märkasid linnu välimuses, käitumises jne.

Mäng. „Tublid varesed“ (kohandatud, originaal „Kaded kanad“).

Üks lastest on kull ja teised lapsed moodustavad paarid. Üks paariline seisab teise taga ja hoiab tema vöökohast kinni. Esimene mängija on vareseema, selja taga olija on varesepoeg. Vareseema ülesandeks on kaitsta oma varesepoega kulli eest, aga kulli ülesandeks on varesepoega puudutada seljast. Kui kullil õnnestub varesepoega seljast puudutada, vahetavad vareseema ja varesepoeg rollid - vareseemast saab varesepoeg ja varesepojast vareseema. Enne või pärast mängu võib õpetaja seletada lastele, et lindudel leidub ka vaenlasi, kes need on jne ning kuidas looduses emas- ja isaslinnud poegade eest hoolt kannavad.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 6.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

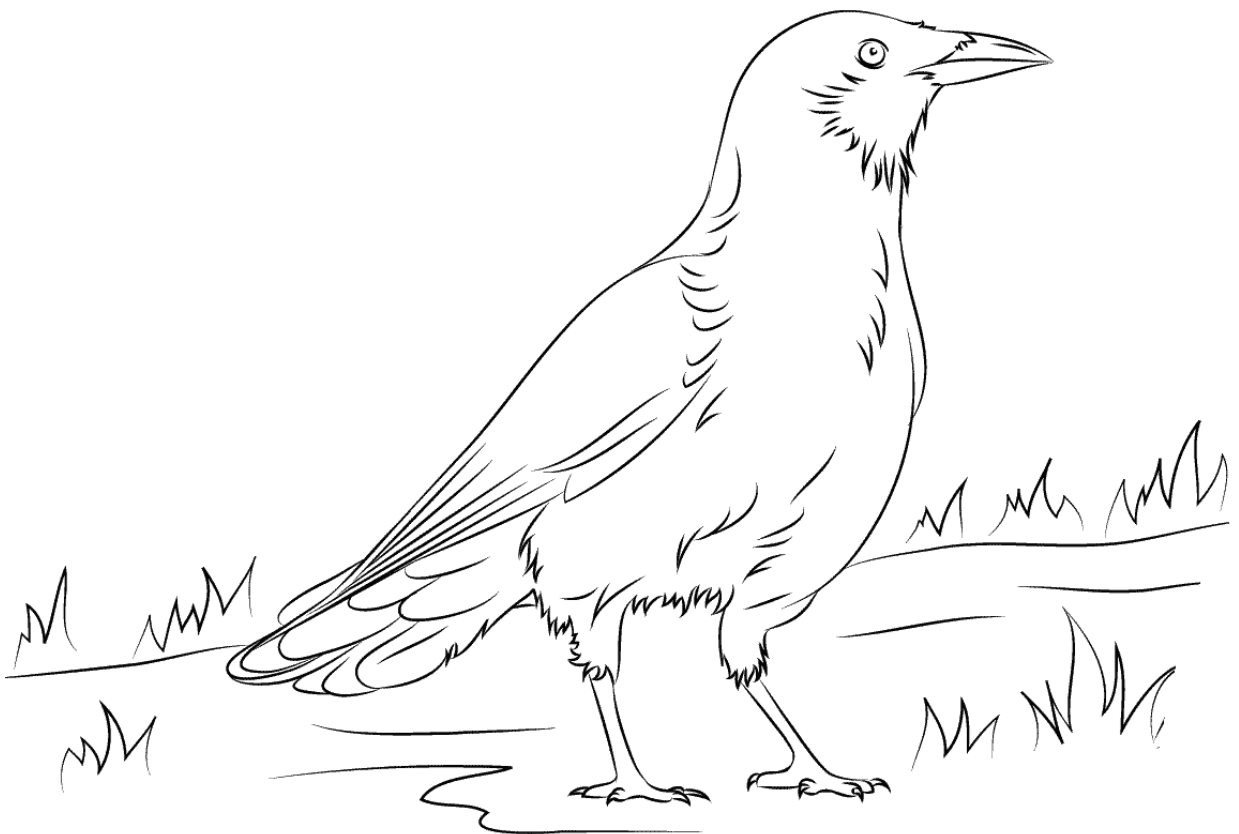
HALLVARES

KUIDAS VÕIB HALLVAREST VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

HALL-JAAK KUKULIND HAKK-LIND LINAPÄÄSUKE HALLIVATIMEES NONN

KIRJUTA LINNU JUURDE, KUS ASUB TA PEA, KAEL, SILM, NOKK, TIIB, SABA, JALAD.

VÄRVI PILT!

KODUTUVI

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Linnatuvi, majatuvi.

Ennustused:

Tuvid toovad õnne majale, mille katuse alla ta elama asub.

Majad, kus tuvid elavad, ei lähe põlema.

Lühikirjeldus: Tuvi on umbes hakisuurune lind, kelle põhitooniks on hall, kuid leidub väga erineva mustri ja värvusega lindusid. Linnu pugu, kael ja pea on tumehallid, kaelal võib leiduda rohekat ja punakat metalset tooni. Tiivad on pealt heledamad ja tiivaotsad tumedamad ning tiibadel on kaks musta tiivavööti. Silmad on tumeoražid. Kodutuvi toitub taimsest toidust, kuid võib süüa ka inimeste toidujäätmeid, mis võivad sisalda loomseid koostisosi (Peksar, s.a.).

Eesmärgid:

- laps teab, milline on kodutuvi ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda kodutuvi rahvapärast nime;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist;
- laps kordab linnu kehaosasid.

Vahendid: pilt kodutuvist, töölehed (Lisa 7.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja näitab lastele pilti ja palub ära arvata, kellega tegu.

Vestlus kodutuvist, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja kodutuvi, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks majatuvi, linnatuvi – kodutuvide elutsevad vaid inimasulates ning nimetusedki iseloomustavad kodutuviseid sellest küljest) või kus lapsed lindu on kohanud jne. Õpetaja jagab lapsed paardesse ning tutvustab lastele töölehti (Lisad 3, 4), millised ülesanded see sisaldab, kuhu tuleb kirjutada, joonistada vms.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad kodutuvi õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. „Laula, laula tuvike!“ (kohandatud, Raadik, 2009, lk 30).

Lapsed ehk „tuvikesed“ seisavad ringis ja laulavad enda poolt valitud ning õpitud laulu. Üks laps (silmad salli vms kaetud) kõnnib ringi keskel, osutab käega ühe lapse poole ja lausub: „Laula, laula, tuvikene!“ Ülejäänud lapsed lõpetavad laulu. Ringis oleva lapse poolt valitud „tuvike“ aga jätkab laulmist. Ringis olev laps peab arvama, kes laulab. Kui ta arvab hääle järgi ära, vahetuvad lastel rollid. Laps, kes enne oli tuvi, läheb ringi ja katab silmad ning laps, kes enne oli arvaja rollis on nüüd tuvi. Kui ringis olev laps ei arva ära, kes laulab või ütleb vale nime, peab ta edasi ringi jääma.

Enne või pärast mängu võib küsida õpetaja lastelt, kas nad teavad, miks linnud laulavad, kuidas linnu laulavad, milliseid linnulaule on nad kuulnud jne.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu kudrutamist, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 7.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

KODUTUVI

KUIDAS VÕIB KODUTUVI VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

MAJATUVI JÄÄLÕHKUJA LINNATUVI TOOMPAPP PUUTIKK

JOONISTA KODUTUVI JA SEEJÄREL ÜHENDA JOONEGA ÕIGE SÕNA ÕIGE KEHAOSAGA. VÄRVI!

PEA

SILM

NOKK

TIIB

SABA

JALAD

KODUVARBLANE

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Uulitsapoiss, pasatski, vargapoiss, säuts, säutsuke, sirts, sirtsuke, sirtslane, nonn, hallvatt, hallivatimees, varglane, värvuke, varvelus, värblane, värb, värvu, varblind.

Ennustused:

Kui varblane vihkleb, tähedab see vihma lähenemist aga kui säutsub, siis vihma lakkamist.

Mõistatused:

Väike poisike hallis kasukas, õues keksib, terakesi otsib? (Saimre, 2009)

Keksin rõõmsalt kahel jalal, nokin tee pealt toidupalad. Olen täitsa linnalind. Arvan, et sa tunnend mind! (Linnumõistatused, 2009).

Laul: Siit särat, särat siit, särat, särat, üle aia. Jüri-Mari odraaeda, siit-sirr!

Lühikirjeldus: Koduvarblasel on suur pea, jäme nokk ja lühike saba. Isaslinnul on tuhkhall pealagi, helehallid põsed, must kurgualune ning silmi läbi must triip. Seljalt pruunitiibuline, altpoolt hall. Emaslinnul on pruunikashall pealagi, kulmutriip kollane. Sulestik samuti vöödilise, kuid kollakaspruun. Toitub mitmedest taimeseemnetest, pungadest ja marjadest. Pesitusajal toituvad ka putukatest (Sõelsepp, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Leete, E. (Koost). (2013). *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat*. Tallinn: Kirjastus Tea.
  - Jakobson, A. „Hiir ja varblane“, lk 78.
  - Kaplinski, J. „Varblane väike väle mees“, lk 89.
  - Oro, J. „Varblased põllul“, lk 89.
  - Väli, H. „Kooruke. Lugu Värb-Värvupoeg varblasest“, lk 90.
- 2) Tungal, L. (Koost). (2001). *Memme palun loe mulle!* Tallinn: Kirjastus Ilo.
  - Truu, S. „Vahavad varblased“, lk 226.
  - Jakobson, A. „Varblane teeb kalja“, lk 227.
- 3) Kuus, E. (1981). Piduri küsimus. *Sabadega sugulased* (lk 7-8). Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on koduvarblane ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda koduvarblase rahvapärast nime;
- laps kuulab lugu ja jutustab kuuldu oma sõnadega ümber, andes edasi loo põhisisu ning olulised detailid;
- laps osaleb lavastusmängus.

Vahendid: tööleht (Lisa 8.1), harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad: mõista, mõista, kes see on: „keksin rõõmsalt kahel jalal, nokin tee pealt toidupalad. Olen täitsa linnalind. Arvan, et sa tunnend mind!“

Vestlus koduvarblasest, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja koduvarblane, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *uulitsapoiss*, *pasatski*, *vargapoiss* – lind on julge, mõnikord isegi jultunud; *säuts*, *säutsuke*, *sirts*, *sirtsuke*, *sirtslane* – linnud säutsuvad ka keksivad ringi), kus lapsed lindu on kohanud jne.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad varblast õpetaja poolt valitud kohas. Õpetaja suunab küsimustega „Milline on linnu välimus? Milline omadus linnu välimuses hakkab kohe silma? Mis värvi on lind? Milline on linnu nokk? Kuidas ta kõnnib, liigub? Mis häält ta teeb? Millega lind tegeleb?“ jne.

Pärast vaatlust lastega vestelda, mida nad märkasid linnu välimuses, käitumises jne.

Õpetaja loeb lastele loo „Miks keksivad varblased kahel jalal?“

Miks keksivad varblased kahel jalal? (Kaskneem, A. (s.a.). Külastatud aadressil

<http://www.miksike.ee/docs/lisa/1klass/7muist/mikskeksi.htm>)

Muiste kõndinud varblased nagu teisedki linnud, astunud ilusasti jalg-jala ette ega keksinud kaks jalga koos, nagu me neid praegusel ajal näeme tegemas.

Kord aga tulid kõik varblased kokku koosolekule. Kurtsid seal üksteisele, et elu on väga raske, keegi nendest ei hooli ega pane neid tähele. Nad jäävad igal pool halli kuuega kahe silma vahele. Vaat kus ikka teised linnud: kuked-kanad on laialt kuulsad, neil on peas ilus punane hari. Luikedel on pikk-pikk valge ja painduv kael. Varestel on nii kõva hääl, et kostab

mitme metsa taha. Ööbik laulab nii kenasti, et ilusamini enam ei saagi. Ainult nendel, varblaserahval, pole, millega silma paista. Peab midagi ette võtma, et oleks põhjust teiste ees uhkeldamiseks.

Hakkasid koosolekut pidama. Arutasid päeva, arutasid kaks. Kolmaski päev algas. Ikka ei nuputanud nad midagi tarka. Viimaks siis üks vana-vana varblane, kolmteist aastat vana, ütles: „Lähme küsime inimestelt.“

Läksidki kõik rongikäigus, vana varblane kõige ees. Näevad: karjapoiss hoiab lambaid. Vana varblane sõnab: „Näe, seal ongi üks nendest, keda vajame, aga igaks juhuks küsime, kas on inimene. Paistab liiga noor olevat.“ Küsivad karjapoisilt:

„Oled inimene?“

„Olen!“

„Aita meid!“

„Mis siis häda?“

Varblased kurdavad oma kurtmisi. Poiss mõtleb ja mõtleb. Aga vaat see karjane oli kangesti vempusid täis. Seegi kord otsustas ta varblastega nalja teha. Ja kuulge, mis nõu andis:

„Tean, mis on odav ja hea! Miks peate käima nii, et astute enne ühe jalaga, siis teisega, siis jälle esimesega ja uuesti teisega? Kõitke parem jalad kokku ja hakake keksima. Küll siis teised linnud kadestavad teid!“

Varblased olid ettepanekuga nõus. Tehtigi nii. Seoti jalad rohukõrtega kokku ja muudkui hüppama. Hüppasid põllul, heinamaal, tänaval. Teised linnud esimesel päeval ikka vaatasid varblasi, pärast aga ei pannud neid enam täheleegi, toimetasid oma toimetusi. Rohukõrtest kammits kuivas ära, kukkus maha. Varblased aga olid juba harjunud uut moodi liikuma. Keksisid edasi. Keksivad tänapäevani.

Arutelu. Pärast loo ettelugemist küsib õpetaja lastelt, millest lugu rääkis? Lapsed räägivad oma versiooni kuuldud loost.

Mäng. Pärast loo kuulamist ja ümberjututamist lavastatakse ette loetud lugu. 2-3 last on karjapoisid ja ülejäänud on varblased, õpetaja või mõni lastest võib olla ka jutustaja.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuuldud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 8.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

Lisa 8.1. Tööleht

NIMI:.....

KODUVARBLANE

**KUIDAS VÕIB KODUVARBLAST VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE
SÕNADELE RING ÜMBER.**

SÄUTSUKE PIKKSABA VARGAPOISS LINNATUVI UULITSAPOISS KIITSAKAS

JOONISTA KODUVARBLANE. VÄRVI!

HARAKAS

Juhend õpetajale

Tutvustus:

Rahvapärased nimed: Harangas, kidaharangas, kida-käda, kiitsakas, kiipsakas, kökk, kädistaja, vibahänd, pikksaba, munavaras, päevavaras.

Ennustused:

Kui harakas on õues ja kädistab, tuleb käreda jutuga külaline (Vändra jm).

Mõistatused:

Must ülikond ja valge särk on kädistaja-linnu märk (Linnumõistatused, 2009).

Kirr-karr katusel, must mihkel muru peal? (Saimre, 2009).

Mustem kui süsi, valgem kui lumi, kõrgem kui kirikutorn? (Saimre, 2009).

Laul: sädistavast helidest ja kiunumisest koosnev mulin.

Lühikirjeldus: Musta-valge sulestikuga lind, kellel on pikk saba. Mustas sulestikus võib leida rohekat, sinakat ja lillakat tooni. Harakas on kõigesööja, sööb erinevaid selgrootuid (putukad, teod, vihmaussid), hiiri, rüüstab linnupesi, süües muneja linnupoegi, kuid sööb meeleldi taimset toitu, erinevaid seemneid ja marju (Teedla, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Leete, E. (Koost). (2013). *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat*. Tallinn: Kirjastus Tea.
  - Eesti muinasjutt „Harakas ja vares“, lk 100.
  - Sepp, E. „Varakas harakas“, lk 100.
- 2) Kuus, E. (1981). Pikknäpp. *Sabadega sugulased* (lk 36-38). Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on harakas ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda haraka rahvapärast nime;
- laps kuulab muistendit, jutustab kuuldu oma sõnadega ümber, andes edasi muistendi põhisisu.

Vahendid: tööleht (Lisa 9.1), harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid) ja pilt rongast.

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad: mõista, mõista, kes see on: must ülikond ja valge särk on kädistaja-linnu märk?

Vestlus harakast, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja harakas, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *pikksaba*, *vibahänd* – harakal on pikk saba; *kädistaja*, *kidakäda*, *kökk* – tulevad haraka kädistamisest, kädinast) või kus lapsed on lindu kohanud jne.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad harakat õpetaja poolt valitud kohas. Õpetaja suunab küsimustega „Milline on linnu välimus? Milline omadus linnu välimuses hakkab kohe silma? Mis värvi on lind? Milline on linnu nokk? Kuidas ta kõnnib? Mis häält ta teeb? Millega lind tegeleb?“ jne. Pärast vaatlust lastega vestelda, mida nad märkasid linnu välimuses, käitumises jne.

Õpetaja loeb lastele Eesti muistendi „Kuidas harakas musta pugu sai?“ (Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat, 2013, lk 100).

Kuidas harakas musta pugu sai?

Ronk on üleni must lind (õpetaja näitab pilti rongast, vajadusel lisada mõni sõna rongaga kohta), varesesuurune, elab sügavas metsas, tuleb harva inimeste silma alla.

Muiste oli ronk mustaks tõrvatud, ju ta siis enne nii must ei olnud. Harakas läinud sinna juurde ja naernud heledalt: kiits! Kiits! Rongatõrvaja võtnud pintslit ja löönud sellega harakale, et mis sa siin itsitad.

Nii saanudki harakas endale musta pugu ja tänapäevalgi võib seda pintslitõmmet näha.

Arutelu. Pärast muistendi ettelugemist küsib õpetaja lastelt, millest muistend rääkis? Lapsed räägivad oma versiooni kuuldud muistendi sisust. Samuti võib küsida, kuidas lapsed mõistavad järgmist: *tuleb harva silma alla; mustaks tõrvama; heledalt naerma; pugu.*

Lisaks võib õpetaja anda lastele ülesande, kus lapsed mõtlevad ise loo, kuidas harakas sellise välimuse sai (individuaalne kui ka paaris- või rühmatöö).

Mäng. „Vares, vares, harakas“ (Dickinson & Goodwin, 2000).

Lapsed seisavad ringis. Mängujuht kõnnib väljaspoolringi, patsutab iga mängija selga ja ütleb iga patsutuse peale „vares“, kui ta aga ütleb „harakas!“, peab see mängija mängujuhti taga ajama hakkama. Mängujuht peab jõudma ringiga „haraka“ kohale tagasi ja mängujuht

alustab otsast peale. Kui mängujuht jõuab „haraka“ kohale enne kui „harakas“ ise ja teda kätte ei saada, hakkab „harakas“ ise uueks mängujuhiks ning mäng hakkab uuesti.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 9.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

Lisa 9.1. Tööleht

NIMI:.....

HARAKAS

KUIDAS VÕIB HARAKAT VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

KÄDISTAJA KULLALIND PIKKSABA LINNATUVI MUNAVARAS KÖKK

KIRJUTA LUULETUS HARAKAST!

LEEVIKE

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Krüügitaaja, lüübik, tuitsutaja, toompapp, puupapp, puntpaabuke, paap, tomp, talvik, külmalind.

Ennustused:

Kui sügisel näha leevikest, on oodata talve.

Mõistatused:

Väike sõbrake, punane kõhuke? (Saimre, 2009).

Istun põõsas, seemneid süön, kestad ümbert katki löön. Pugu on mul punane, nimeks aga...(Linnuõsitatused, 2009).

Laul: Tasane „bitt-bitt“ või „djü-djü“

Lühikirjeldus: Leevike on varblasest suurem ja natuke jässakam. Tal on must lagipea ja kurgualune. Tiivad mustad, kus on lai valge vööt ja selg on hallikas kirju. Isaslinnul on põsed, kurgualune ja pugu punane, emaslinnul on helepruun. Leevikesed toituvad erinevatest seemnetest (okaspuud, lehtpuud), lehtpuude võrsetest, pungadest, noortest lehtedest ja õitest. Pesitsuse ajal toidavad nad poegi vaid röövikute ja putukatega (Peksar, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Jõgisalu, H. (2013). Naeratus. E. Leete (Koost), *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat* (lk 98). Tallinn: Kirjastus Tea.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on leevike ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda leevikese rahvapärast nime;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist;
- laps teab, millest toitub leevike;

Vahendid: töölehed (Lisa 10.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega luuletust ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad.

Külmalind

(Kaidla, J. (1982). *Liblikaga võidu*. Luuletus „Külmalind“, lk 26.)

Olen leevike, lumiste aedade lind.

Mul hallikad tiivad ja punane rind.

Kartsin kanget põhjakast,

tulin talveks teie juurde.

Siin ma lendan ringiratast,

näitan oma kaunist kuube.

Põõsa alt saan tuulevarju,

nokin külmavõetud marju.

Mind mu pesapaik põhjalas ootama jäi,

kuni lõunamaa sõpru siin vaatamas käin.

Vestlus leevikesest, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja leevike, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *krüügitaia*, *lüübik* - tuleneb linnu laulust; *toompapp*, *puupapp*, *puntpaabuke* - tuleneb sellest, et sakslased nimetasid leevikest tema punase pugu järgi toomprestriks, kellel oli ka punane rüü; lühikujud on *tomp* ja *paap*; *külmalind*, *talvik* näeme lindu tihti vaid talvel) või kus lapsed lindu on kohanud, mida sööb leevike jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Põhiosa. Lapsed vaatlevad leevikest õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. „Leevike ja seemned“

Üks laps on leevike ja teised lapsed on seemned. Kui õpetaja ütleb „tuul puhub“, siis seemnekesed hakkavad jooksuma (märgitud alas) ja leevike püüab neid. Kui leevike on kõik seemned kinni püüdnud, algab mäng uuesti ning esimesena kinnipüütud seemneke hakkab leevikeseks.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 10.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

Lisa 10.1. Tööleht

NIMI:.....

LEEVIKE

KUIDAS VÕIB LEEVIKEST VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

TOOMPAPP VARESJAAK PUNTPAABUKE METSAKUKK KRÜÜGITAJA

MÕTLE JUTUKE „KUIDAS LEEVIKE PUNASE PUGU SAI?“

RASVATIHANE

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Rasva-Ants, talitihane, külmalind, rasvanäkk, rasvavana, rasvapoiss, rasvalind, rasva-Jaak, kollane tihane, tigane, kikitits.

Ennustused:

Tihase ilumine kodusse ennustab külmade algust.

Mõistatused:

Väike sõbrake, kollane kõhuke? (Saimre, 2009)

Laul: Lühike, kõlab kui „Sitsikleit, sitsikleit!“

Lühikirjeldus: Rasvatihasel on must pealagi, valged põsed ning kollane kõhualune, mida läbib must vööt. Võrreldes isaslinnuga on emaslinnul kõhuvööt kitsam. Rasvatihane kõigesööja, talvel sööb erinevaid seemneid ja marju, kevadel lehtpuude pungasid ja suvel on põhitoiduks putukad (Peksar, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Eesti rahvalaul „Tii-tii tihane“. (2013). E. Leete (Koost), *Eesti loomajuttude ja – salmide kuldraamat* (lk 86). Tallinn: Kirjastus Tea.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on rasvatihane ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda rasvatihase rahvapärast nime;
- laps teab, millest toitub rasvatihane.

Vahendid: tööleht (Lisa 11.1), harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad: mõista, mõista, kes see on: „Rasva, pekki, seemneid süüa, teile rõõmsalt laulu löön. Pugu on mul kollane, olen ...“

Vestlus rasvatihasest, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja rasvatihane, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *talitihane*, *külmalind* – külmakuulutaja; *rasva-Ants*, *rasvanäkk*, *rasvavana*, *rasvapoiss*, *rasvalind*, *rasva-Jaak* - lind on rasva peale maias), kus lapsed lindu on kohanud jne.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad rasvatihast õpetaja poolt valitud kohas. Õpetaja suunab küsimustega „Milline on linnu välimus? Milline omadus linnu välimuses hakkab kohe silma? Mis värvi on lind? Milline on linnu nokk? Kuidas ta kõnnib, liigub? Mis häält ta teeb? Millega lind tegeleb? Mis ta sööb?“ jne.

Pärast vaatlust lastega vestelda, mida nad märkasid linnu välimuses, käitumises, korratakse üle, millest toituvad linnud (talvel, suvel).

Mäng. „Linnud sööma!“ (kohandatud, idee Elm)

Määratakse koht, kus on mets ja lindude toitumiskoht (õpetaja). Lapsed jagatakse linnuparvedeks: tihased ja leevikesed. Hüüde peale „Leevikesed sööma!“ tulevad leevikesed õpetaja juurde ja hakkavad sööma (näiteks togivad seemneid katki), õpetaja küsib „leevikestelt“, mida nad talvel söövad. Linnud räägivad, millest nad talvel toituvad. Hüüde peale „Lennake metsa!“ lähevad lendu matkides linnud tagasi metsa. Hüüde peale „Tihased sööma!“ tulevad tihased õpetaja juurde ja hakkavad sööma (näiteks togivad pekki), õpetaja küsib „tihastelt“, mida nemad talvel söövad. Linnud räägivad, millest nad talvel toituvad.

Mäng võib korduda teiste aastaegadelega.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 11.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

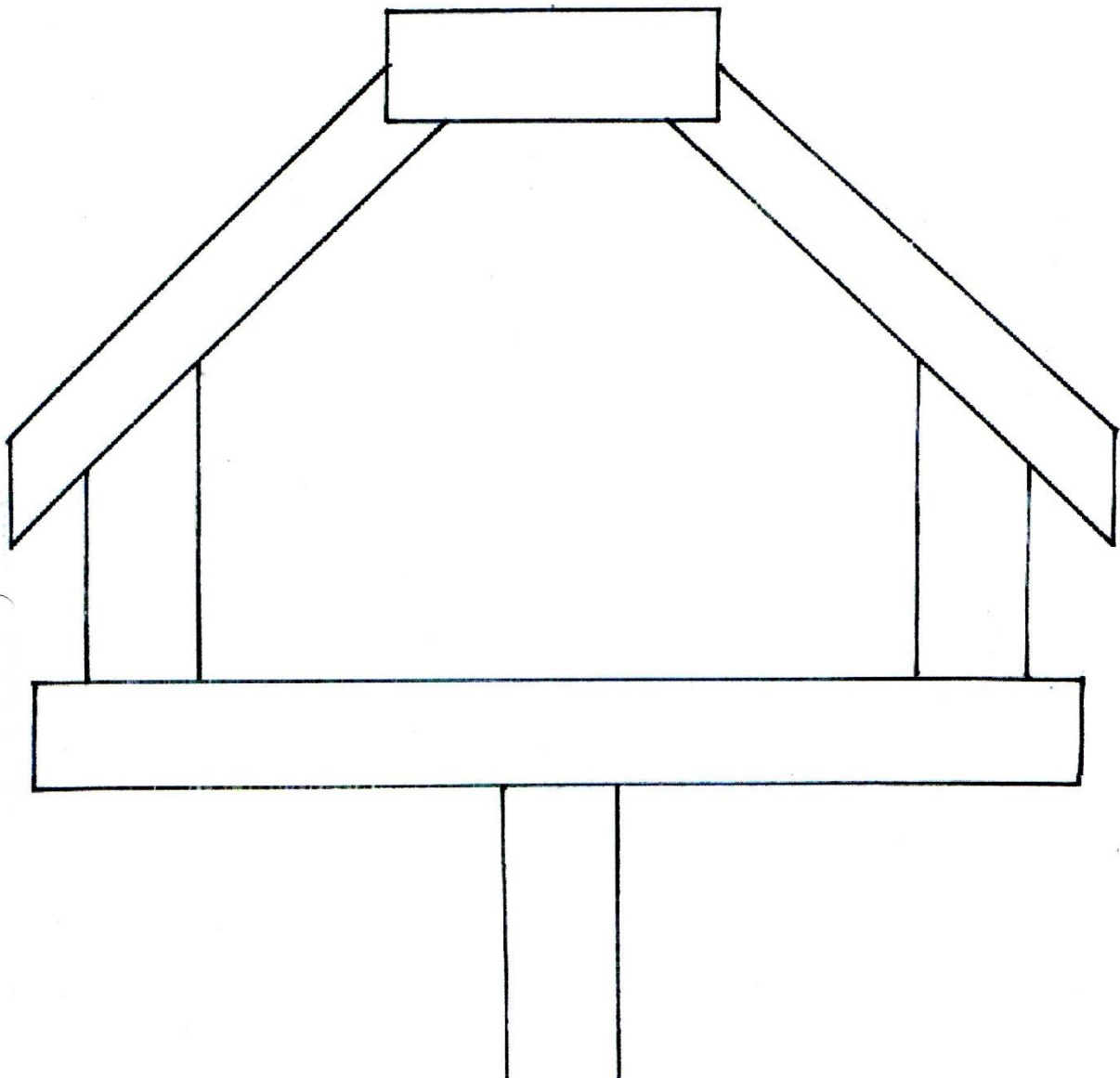
NIMI:.....

RASVATHANE

KUIDAS VÕIB RASVATHAST VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

RASVA-ANTS METSPART TALITHANE SUVILIND TULILIND RASVAPOISS

JOONISTA RASVATHANE JA TÄIENDA LINNU SÖÖGILAUDA TOIDUGA. VÄRVI!

SUUR-KIRJURÄHN

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Hähn, tikk (tikka, tikas), puutikk, puurähn, toristaja, puutoristaja, kännutoristes, takutoristaja, koristi, lepatoristi, puukoristaja, -porisiti, -tõri, -tõristaja, -põristaja, puukäristes.

Ennustused:

Kui rähn tuleb elumaja kopsima, peetakse seda halvaks endeks.

Mõistatused:

Mees elab metsas, raiub kirveta puid? (Saimre, 2009).

Puutööd teeb, ise seest sööb? (Saimre, 2009).

Terava nokaga meistriimees, ehitab ühe nokaga maja? (Saimre, 2009).

Kuskil paksu metsa sees elab hoolas puutöömees. Ei tal lõpe otsa töö, ikka koputab ja lööb? (Linnumõistatused, 2009).

Laul: Terav hääliitus „kik“. Sellele järgneb tihti rähni trummeldamine, mis on enamasti kiire ja lühike ning koosneb 6-7 löögist.

Lühikirjeldus: Suurel-kirjurähnil on üpris kirju sulestik. Valdavalt on musta-valgekirju. Selg on must, millel valge õlalaik, kõhu alt on valge, rinnal määrdunud värvusega suled. Sabaalune on punane ja laubal on punane laik, isastel on ka kuklal punane laik. Saba on jäik ja teravatipuline, mis toetab lindu puutüvel. Suvel toitub lind putukate vastsetest ja valmikutest, sipelgatest, talvel sööb valdavalt taimset toitu, näiteks pähkleid, seemneid (eelistades kuuseseemneid), kuid raiub surnud puidust välja tõuke ja üraskeid, kevadel võib süüa väiksemate lindude mune ja noori poegi (Peksar, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

1) Leete, E. (Koost). (2013). *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat*. Tallinn:

Kirjastus Tea.

- Sepp, E. „Remondimees rähn“, lk 101.
- Veetamm, M. „Kop-kop-kopp“, lk 101.
- Maripuu, A. „Miks rähnipojad alailma karjuvad“, lk 102.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on rähn ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda rähni rahvapärast nime;
- laps teab, kus elab rähn ja millest lind toitub;
- laps arendab kiiret reageerimist;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist.

Vahendid: töölehed (Lisa 12.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel hoolikalt kuulata, millisele linnule kuulub see hääl (suurekirjurähni trummeldamine ja häälightsus aadressil

<http://www.loodusheli.ee/ET/loomaliigid/linnud/taxonid=117&speciesid=249>).

Vestlus suur-kirjurähnist, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja suur-kirjurähn, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *toristaja*, *puutoristaja*, *kännutoristes*, *takutoristaja*, *koristi*, *lepatoristi*, *puukoristaja*, *-porisiti*, *-tõri*, *-tõristaja*, *-põristaja*, *puukäristes* - tuleneb puu „koristamisest“; *puutikk*, *puurähn* - tuleneb sellest, et rähnid kogu elu ronivad mööda puutüvesid), kus lapsed on lindu kohanud, miks linnud puid toksivad, mida nad söövad, kus nad elavad, milline on nende pesa jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Põhiosa. Lapsed vaatlevad rähni õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. „Kop-kop-kop, rähn olen“ (kohandatud, Dickinson & Goodwin, 2000).

Lapsed seisavad ringis. Mängujuht ehk rähn kõnnib väljaspoolringi, patsutab iga mängija selga kolm korda ja ütleb iga patsutuse peale „kop“, kui ta aga ütleb „rähn olen!“, peab see mängija mängujuhti taga ajama hakkama. Mängujuht peab jõudma ringiga „rähni“ kohale tagasi ja mängujuht alustab otsast peale. Kui mängujuht jõuab „rähni“ kohale enne kui „rähn“ ise ja teda kätte ei saada, hakkab „rähn“ ise uueks mängujuhiks ning mäng hakkab uuesti.

Mängu keerulisemaks võib muuta sellega, kui lisada mängu ka teine rähn.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 12.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

SUUR-KIRJURÄHN

KUIDAS VÕIB SUUR-KIRJURÄHNI VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

PUURÄHN KÄDISTAJA PUUTIKK PIKKSABA PUUPÕRISTAJA HÄHN

JOONISTA PUUTÜVELE SUUR-KIRJURÄHN! PUUTÜVE ALLA KIRJUTA/JOONISTA, MIDA SÖÖB RÄHN.

SINIKAEL-PART

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Sigapart (tsigaparts), suurpart, metspart, laanepart, suur metspart, märtspart, jääpart, jääsorsk, jääkas, sini-, rohekael, sinipea, sinisorsa, põuakaelapart, hallpart (emasinikael).

Laul: tuntud „prääks“ on sinikael-pardi emaslinnu häälitus. See on kuuldav mitme kilomeetri taha, emaslind kutsub sellega poegi enda juurde (Pöder, s.a.).

Lühikirjeldus: Sinikael-partide sulestik on üpris kirju. Isaslindudel on pea ja kael rohelse ning sinika metalse värvusega, kaelal on valge võru, ülejäänud sulestik on pruunitähniline. Tiivad on tõmbiotsalised ja laiad, tiiva küljel on sini-must-valge laik. Nokk on kollane. Emaslinnul on pea ja muu sulestik pruunitähniline, tiivad on sarnased isaslinnuga. Nokk on oranžikas. Pardid on segatoitulisel, söövad veetaimede rohelisti osi, seemneid ja juurikaid, samuti veeputukaid, limuseid.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on sinikael-part ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda sinikael-pardi rahvapärast nime;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist.

Vahendid: töölehed (Lisa 13.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Võib korraldada ka ühe talvise või varakevadise retke jõe äärde.

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega luuletust ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad.

Part (M. Teiverlaur)

Olen part, prääks-prääks!

Vette ma terveks päevaks jääks.

*Kõrkjates on mõnus koht,
vesi mulle pole oht.
Siniselt helgib suvine järv,
kaelusel läigib mul jõgede värv.
Olen part, prääks-prääks!
Hea, kui järv jääta jääks.*

(Luuletust võib lugeda mitu korda ja koos lastega, mõelda lastega juurde liigutused või kasutada luuletuse juures kehapilli)

Vestlus sinikael-pardist, õpetaja võib küsida, kas lapsed teavad, missugune näeb välja sinikael-part (isaslind, emaslind), kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *märtspart* - kevadel saabuvad merele juba märstikuul, vahetult pärast seda, kui jää on läinud; *jääpart*, *jääsorsk*, *jääkas* - tuleneb sellest, et paljud linnud talvituvad lahtistel veekogudel) või kas lapsed on lindu kohanud, mida nad söövad, kas inimene võib partidele süüa anda, kus nad elavad, milline on nende pesa, miks neil talvel vees külm pole jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Põhiosa. Lapsed vaatlevad sinikael-parti õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Pärast kiletatud töölehtede täitmist õpetaja lastega üle korrata lindude toitmise reeglid.

Mäng. „Rebane ja pardid“

Üks laps on rebane, teised lapsed on pardid, kes jäljendavad pardi kõnnakut (taaruv, käies keha kallutamine ühelt küljelt teisele) ning häält (prääksumist). Pardid jalutavad veekogu ümbruses (tähistatud koht) ning rebane hiilib vaikselt partide juures, et neid püüda. Kui pardid põgenevad vette, siis rebane neid kätte ei saa ja läheb tagasi peitu. Kui rebane saab pardi kätte, vahetavad nad rollid. Laps, kes enne oli part on nüüd rebane ja laps, kes oli rebane on nüüd part. Mäng kordub.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 13.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

Lisa 13.1. Tööleht

NIMI:.....

SINIKAEL-PART

**KUIDAS VÕIB SINIKAEL-PARTI VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE
SÕNADELE RING ÜMBER.**

SUURPART RÄSTAS MÄRTSPART SÄUTS METSPART TIHANE

JOONISTA ISASPART JA EMASPART VEEKOGULE UJUMA. VÄRVI!

SOROKASVEET EHK TSIRGUPÄEV

Juhend õpetajale

Eesmärgid:

- laps saab teada, mis on tsirgupäev ja tutvub tsirgupäeva kommetega;
- laps õpib uusi sõnu *maagia, loits*;
- laps moodustab tähtedest sõnu.

Vahendid: pilte linnu pesadest ja munadest, võimalusel erinevaid linnumune (nt jaanalind, kana, vutt jne), võlukotike, vanad üllatusmunade topsid, väikesed pildid ja tähekaardid.

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja ütleb, et täna on 9. märts ehk tsirgupäev. Õpetaja küsib lastelt, mis päev on tsirgupäev ja kes või mis on tsirk. Lapsed saavad pakkuda oma vastuseid.

Põhiosa. Õpetaja räägib lastele tsirgupäevast ja selle päeva kommetest: soojal maal pöörab nelikümmend lindu suu suve poole ja pea päeva või päikese poole, alustades rändamist meie poole. Neile küpsetatakse kakukesed („vatsk“), millest osa viiakse lindudele puuriidale või kõrgemale kohale, osa süüakse ise, osa antakse karjalaskepäeval, mis on 1. aprillil ja künnipäeval, 14. aprillil kündjale, karjusele ja karjale. Loitsude ja maagiliste toimingutega peletatakse linde kogu suveks viljast ja marjadest eemale. Maagilisi võtteid tarvitati ka kanade munema panemiseks, eeskätt, et nad munadepühadeks palju muneksid. Neile anti süüa ja „viheldi“ seejuures vitsakesega, „Loo mune! Loo mune!“ või „40 muna! 40 muna!“ Õpetaja seletab lastele, mis on *karjalaskepäev* ja *künnipäev* ning küsib lastelt, kes on *kündja*, *karjus*; mis on *kari*, *loits*, *maagia*.

Vestlus lindude pesadest ja munadest. Õpetaja küsib lastelt nende arvamust, miks on lindudele tähtis kevad? Miks rändlinnud lendavad meile siia kevadel, mida nad siin teevad? Kuhu teevad linnud pesad, kuidas ja millest pesa ehitatakse, kuidas käib munemine (milliseid mune on olemas (suurused, kujud, värvused), võimalusel näidata ja anda lastele katsuda erinevaid mune (nt jaanalinnumuna, kanamuna, vutimuna) haudumine ja koorumine.

Mäng. „Üllatusmuna üllatus“ (muna sees olevad sõnad seotud lindudega - pesa, muna, sulg jne).

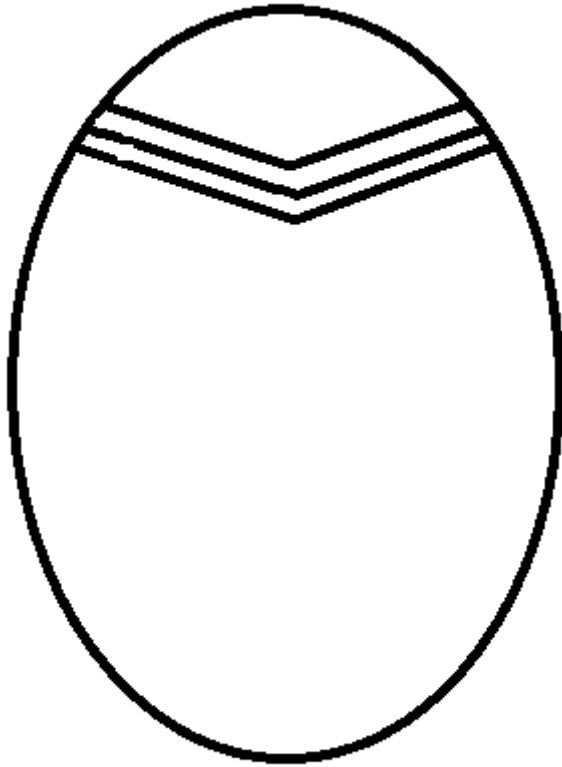
Iga laps võtab võlukotikesest ühe muna. Laps avab muna ja proovib laduda sõna kokku, abiks üllatusmunas olev pildimaterjal.

Tegevus rühmaruumis. Laps täidab töölehe (Lisa 14.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

TSIRGUPÄEV

JÄTKA MUNA MUSTRIT. VÄRVI!

**JOONISTA SIIA ÜKS MUNA JA
KAUNISTA!**

JOONISTA TSIRK KOOS PESA JA MUNADEGA.

LINAVÄSTRIK

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Jäälõhkuja, linalind, jääpõrutaja. Jämejalg-Toomas, jääkilataja, jääpõtk, jäätallaja, väinapõks, linapäästrik, linapääsuke, linapääsmik, linaõnnenäitaja, linaõnnetooja, linamõõtja, händlane, hännaline, tsibihärglane, pikahännamees, vibahänd, vitik, hällinaine, tsibet.

Ennustused:

Linavästrik taob jõejää oma pika sabaga puruks (tähendab, kui linavästrik lõunamaalt meile jõuab, hakkab veekogudel jää sulama).

Laul: Eest ära, ära, ära, ära! Mul pole täna palju aega. Üdik, tik – tik.

Lühikirjeldus: Linavästrik on hall, pikk saba valge äärisega, tiivad hallikaspruunid laiade valgete ääristega. Laup, põsed ja kõht on valged. Isaslinnul on pealagi ja rind must ning must pealaik lõppeb järsult. Emaslinnu pealagi on hallikas, pealaik lõppeb sujuvamalt ja rinnalaik on väiksem, kui isaslinnu. Linavästrikud toituvad ämblikest, väikestes putukatest ja seemnetest (Peksar, s.a.).

Eesmärgid:

- laps teab, milline on linavästrik ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda linavästrik rahvapärast nime;
- laps teab mõistet *linnuparv*.

Vahendid: tööleht (Lisa 15.1), erinevad pildid parvedest, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, milline lind laulab nii: „Eest ära, ära, ära, ära! Mul pole täna palju aega. Üdik, tik – tik!“

Vestlus linavästrikust, õpetaja küsib, kas lapsed teavad, missugune näeb välja linavästrik, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *jäälõhkuja, jääpõrutaja, Jämejalg-Toomas, jääkilataja, jääpõtk, jäätallaja, väinapõks* - linavästrik saabub märtsi lõpus või aprilli

esimestel päevadel, mil päike on juba jää rabadaks teinud ning jõed lahti, seetõttu kuulutabki ta terves Eestis vete vabanemist; *linapäästrik, linapääsuke, linapääsmik, linaõnnenäitaja, linaõnnetooja, linamõõtja* - kui lindu nähti esimest korda kõrgel õhus, katusel või aia peal, siis võis loota kena linakasvu kui aga maas, siis kesist linakasvu; *händlane, hännaline, tsibihärglane, pikahännamees, vibahänd, vitik, hällinaine* - liikudes linavästrik viibutab muudkui oma pikka saba ehk hända ning sellest ka sellised nimed) või kus lapsed on lindu kohanud, mida arvavad lapsed, kuidas tuli linavästrik (üksi, parves), mis on parv. Õpetaja näitab erinevaid pilte linnuparvedest.

Põhiosa. Lapsed vaatlevad linavästrikut õpetaja poolt valitud kohas. Õpetaja suunab küsimustega „Milline on linnu välimus? Milline omadus linnu välimuses hakkab kohe silma? Mis värvi on lind? Milline on linnu nokk? Kuidas ta kõnnib? Mis häält ta teeb? Millega lind tegeleb?“ jne.

Pärast vaatlust lastega vestelda, mida nad märkasid linnu välimuses, käitumises jne.

Mäng. „Linnuparved“

Lapsed koos paarilisega laovad erinevaid linnuparvesid õues leitavatest looduslikest materjalidest (oksad, kivid, tammetõrud vms).

„Kass ja linavästrikud“

Üks laps valitakse kassiks ja ülejäänud on linavästrikud. Lapsed, kes on linavästrikud, panevad käed selja taha kokku sabaks ja liigutavad üles alla ning liikuda võivad vaid kõndides. Kui kass püüab linnu kinni, siis laps, kes enne oli linavästrik on kass ja see laps, kes oli kass on nüüd linavästrik Et mängu keerulisemaks muuta võib tuua mängu mitu kassi.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videoid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 15.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

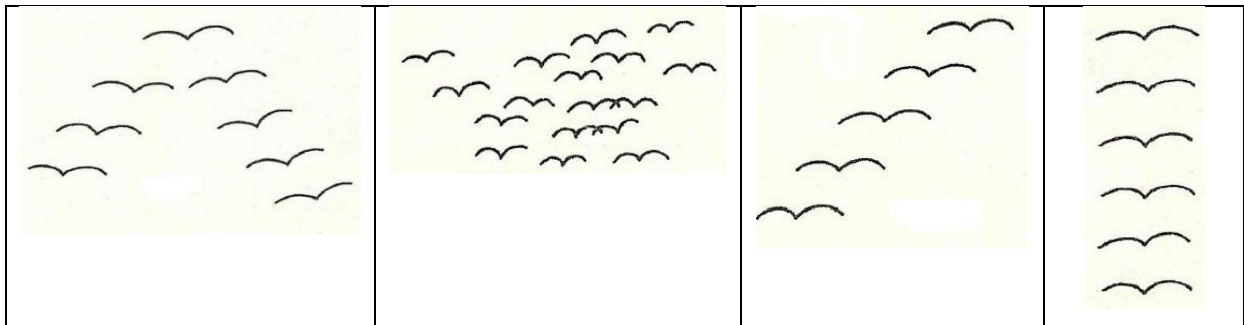
NIMI:.....

LINAVÄSTRIK

KUIDAS VÕIB LINAVÄSTRIKUT VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

JÄÄLÕHKUJA KÄDISTAJA LINALIND PIKKSABA HÄNDLANE VITIK

JOONISTA LINAVÄSTRIK JA OTSUSTA, MILLISE PARVEGA SAABUS LINAVÄSTRIK.

KULDNOKK

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Rästas, türgi varblane, puurivarblane, mustmats, tulilind, nõgikikas, kullalind, rootsvarblane, rootsvilistaja, teomees, must laulurästas, kastimusträstas, mustvarblane, mustarähmamees, rahvarästas.

Ennustused:

Kuldnokad väljas, kevad juba käes.

Mõistatused:

Must mees, kuldne suu, kodupaigale ta truud, istub maja katusel, trillerdab kui hõbekell?
(Saimre, 2009).

Tuleb siis, kui kevad käes, rõõmustad, kui teda näed; vilistab ja laulu laseb, otsib oma eluaset; kindlasti sa tunned teda, ta on lõbus laululind? (Saimre, 2009).

Laul: Kuldnokk on lindude seas üks osavaimaid jäljendajaid, ta võib ülitäpselt matkida teiste lindude laulu ja muid loodushääli.

Lühikirjeldus: Kuldnokkadel on sulestik must, metalse läikega, kus on palju väikseid valgeid tähne. Tiibade välisservad on heledamad. Sügisel kaob lindude metalne läige. Lindude nokad on kollased, isaslinnul on nokatüki sinakas, emaslinnul roosakas või kollakas. Linnud toituvad selgrootudest ja väljaspool pesitsushooaega söövad ka taimset toitu, näiteks seemneid, pungasid ja marjasid (Peksar, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 1) Rammo, A. (2013). Laps ootab. E. Leete (Koost), *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat* (lk 80). Tallinn: Kirjastus Tea.
- 2) Taar, A.(1970). Naasnud kuldnokk. *Kuldnokk naasis*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on kuldnokk ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda kuldnoka rahvapärast nime;
- lapsel areneb tähelepanu, kuulamis- ja mõtlemisoskust, arendab kiiret reageerimist;
- lapsel kinnistub hääliku L hääldamine;

- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist.

Vahendid: töölehed (Lisa 16.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Võimalusel võiks mõni lapsevanem ehitada pesakasti, mida sel päeval üles panna koos lastega.

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel kuulata hoolega ja ära arvata, keda või mida nad täna uurima hakkavad: mõista, mõista, kes see on: tuleb siis, kui kevad käes, rõõmustad, kui teda näed; vilistab ja laulu laseb, otsib oma eluaset; kindlasti sa tunnud teda, ta on lõbus laululind? Vestlus kuldnokast, õpetaja võib küsida, kas lapsed teavad, missugune näeb välja kuldnokk, kuidas teda veel saab kutsuda siin (saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *kullanokk* - tuleneb noka värvusest; *tulilind* - tuleneb kuldnoka kõrbenud-pruuni välimusest; *muusträstas*, *rahvarästas*, *kastimuusträstas*, *puurivarblane* - tuleneb sellest, et pesitseb tihti inimeste juures pesakastides) või kus lapsed on lindu kohanud jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Põhiosa. Lapsed vaatlevad kuldnokka õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. „Kõik linnud lendavad“ (kohandatud, Juhanson, 2011, lk 31).

Lapsed seisavad, käed kõrval. Õpetaja lausub: „Varblased lendavad, leevikesed lendavad, kuldnokad lendavad, autod lendavad...“. Kui nimetatakse lind, kes lendab, tõstavad lapsed käed üles ja ütlevad „lendab“, kui öeldakse olend või asi, mis ei lenda, jäävad käed liigumatuks enda kõrvale. Laps, kes pole tähelepanelik või jääb hiljaks käte üles tõstmisega, jääb õpetajale abiks.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 16.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

Lisa 16.1. Tööleht

NIMI:.....

KULDNOKK

KUIDAS VÕIB KULDNOKKA VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

KULLALIND PIKKSABA TULILIND KIITSAKAS RAHVARÄSTAS MUSTRÄSTAS

JOONISTA KULDNOKK JA TEMA PESAKAST. VÄRVI!

SUITSUPÄÄSUKE

Juhend õpetajale

Linnu tutvustus:

Rahvapärased nimed: Harkhänd, harkpääsuke, harkpäästlane, majasõber, õnnelind, Jeesuse lind, jumala kanake, kodu-, küla-, hoone-, laka-, pööningu-, katuse-, lauda-, hobu-, suigu-, vilu-, külma-, soojapääsuke, siidikeralooja.

Ennustused:

Kui pääsukesed madalalt lendavad, on vihma oodata (niiskunud tiibadega putukad lendavad maa ligi).

Pääsuke toob päevasooja.

Mõistatused:

Küll on tubli ehitaja, igal kevadel teeb maja; eluase räästa all, sabakuub on seljas tal? (Saimre) Must mees, kalasaba taga? (Saimre, 2009).

Ora ees, käärid taga, kerakene keskel? (Saimre, 2009).

Laul: Tegin püksid, tegin püksid, kaks reit korraga, tõmbasin lõhki kakärr! (Lääne-Nigula).

Midli madli kudli kadli, kudusin kangast, tegin riidet, läksin metsa kännu otsa, tõmbasin lõhki – sirts sirr! (üldlevinud).

Ketrsin, kudusin, ketrasin, kudusin, kudusin Katsule kuue. Kats läks kaevule vett tooma, tõmbas kuue lõhki - tsirr! (üldlevinud).

Lühikirjeldus: Suitsupääsuke on pealtpoolt läikiv-sinakasmust ja altpoolt kreemikasvalge. Linnu laup ja kurgualune on punakaspruun. Saba on harkis. Linnud söövad peamiselt lendavaid putukaid (Teedla, s.a.).

Soovituslik kirjandus:

- 2) Kaplinski, J. (2013). Pääsuke Tiia ja pääsuke Tiit. E. Leete (Koost), *Eesti loomajuttude ja –salmide kuldraamat* (81). Tallinn: Kirjastus Tea.
- 3) Tungal, L. (Koost). (2001). *Memme, palun loe mulle!* Tallinn: Kirjastus Ilo.
  - Reiman, R. „Pääsukeste laul“, lk 222.
  - Tee, E. „Vidri, Kadri ja nende lapsed“, lk 222.
- 4) Kuus, E. (1981). Eesi ja Teesi. *Sabadega sugulased* (lk 3-4). Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Eesmärgid:

- laps teab, milline on suitsupääsuke ja oskab teda kirjeldada;
- laps oskab nimetada mõnda suitsupääsukese rahvapärast nime;
- laps töötab koos paarilisega ja õpib seeläbi omavahelist suhtlemist, teadmiste ning asjade jagamist.

Vahendid: töölehed (Lisa 17.1 ja Lisad 2, 3, 4), marker/viltpliiats, harilik pliiats, värvipliiatsid, vajadusel interneti olemasolu (heli, video, pildid).

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja palub lastel arvata, kes laulab nii: „Midli madli kudli kadli, kudusin kangast, tegin riidet, läksin metsa kännu otsa, tõmbasin lõhki – sirts sirr!“

Vestlus suitsupääsukesest, õpetaja võib küsida, kas lapsed teavad, missugune näeb välja suitsupääsuke, kuidas teda veel saab kutsuda (siin saab õpetaja rääkida, milliseid rahvapäraseid nimesid linnul on ja kuidas need on tekkinud, näiteks *harkhänd*, *harkpääsuke*, *harkpäästlane* - tuleneb suitsupääsukese sabast; *kodu-*, *küla-*, *hoone-*, *laka-*, *pööningu-*, *katuse-*, *lauda-*, *hobu-*, *suigu-*, *vilu-*, *külmapääsuke* – tuleneb sellest, et suitsupääsuke ehitab oma pesa hoonesse sisse), kus lapsed on lindu kohanud või miks on suitsupääsuke teistest lindudest erilisem jne. Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja kordab üle ülesanded, mida töölehed sisaldavad (Lisad 3, 4).

Põhiosa. Lapsed vaatlevad suitsupääsukest õpetaja poolt valitud kohas. Olles lindu jälginud 10-15 minutit, alustavad lapsed kiletatud töölehtede täitmist õpetaja juhendamisel, proovides esialgu koos paarilisega, hiljem koos õpetaja ja rühmakaaslastega.

Mäng. „Üks kass ja palju linde“ (Juhanson, 2011, lk 26).

Lapsed on linnukesed, kes lendavad pesast (märgitud koht) välja. Neid tuleb püüdma kass (näiteks õpetaja). Linnud lendavad kassi eest ära pessa. Kass peidab ennast ära. Linnud väljuvad jälle pesast ja mäng kordub.

Tegevus rühmaruumis. Juhul, kui õues ei kuulnud vaadeldava linnu laulu, siis võib õpetaja otsida seda internetist, lisaks võib näidata linnu kohta videosid, pilte. Lõpetuseks täidab laps töölehe (Lisa 17.1), mis jääb talle endale ja võimalusel lisab selle endale linnuraamatusse.

NIMI:.....

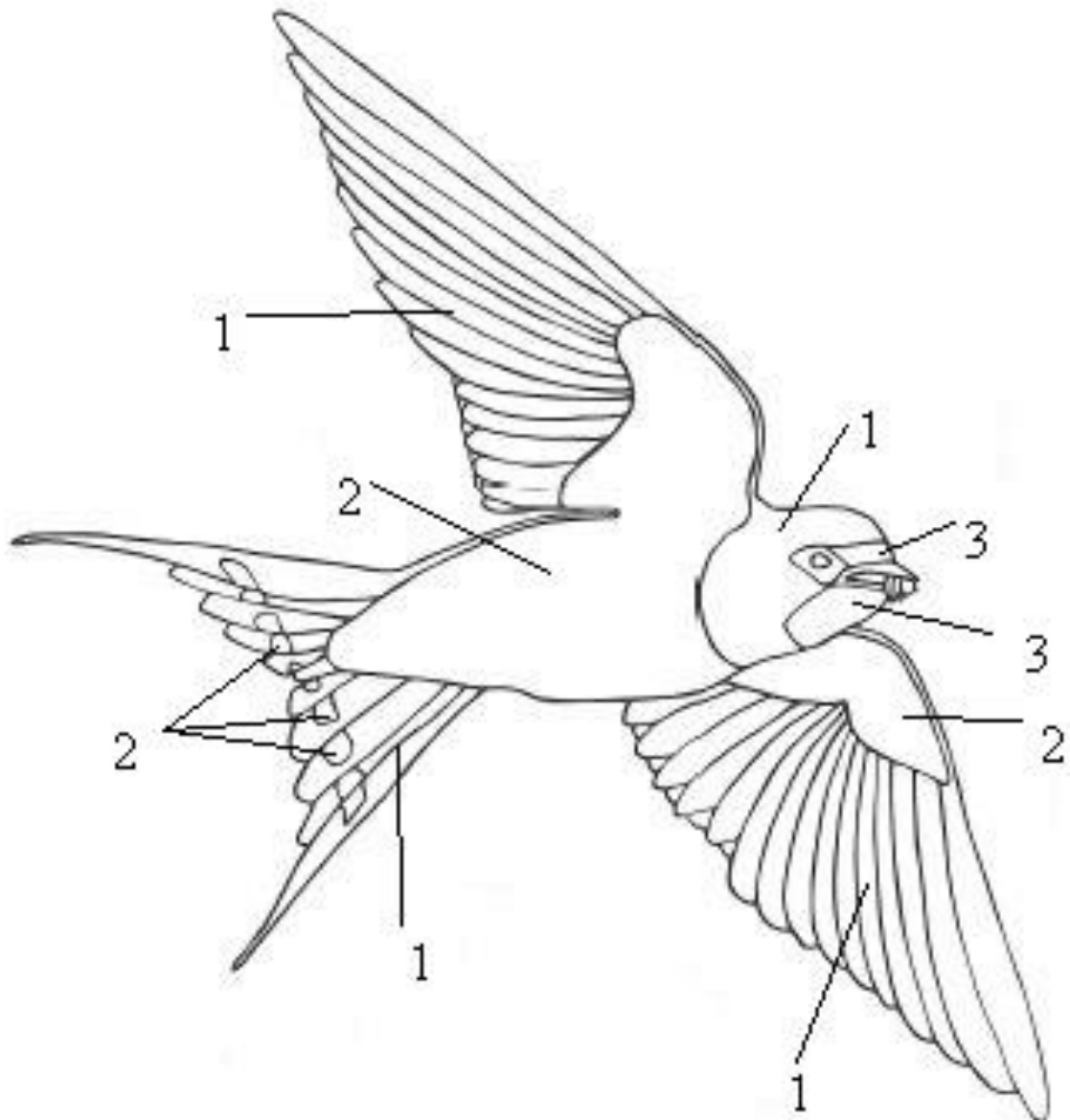
SUITSUPÄÄSUKE

KUIDAS VÕIB SUITSUPÄÄSUKEST VEEL KUTSUDA? TÕMBA ÕIGETELE SÕNADELE RING ÜMBER.

HARKPÄÄSUKE KÄDISTAJA ÕNNELIND SOOJAPÄÄSUKE LINNATUVI

VÄRVI SUITSUPÄÄSUKE NUMBRITE JÄRGI!

1-MUST 2- VALGE 3-PUNANE

LINNURISTIPÄEV

Selgitus: liikuvpüha, kaks neljapäeva enne ristipäeva, ristipäev ehk taevaminemispüha on 40. päeva pärast lihavõtteid; alati neljapäev.

Juhend õpetajale

Eesmärgid:

- laps saab teada, mis on linnuristipäev;
- laps kordab mõisteid *rändlind* ja *paiglind*;
- laps oskab nimetada ränd- ja paigalinde;
- laps arendab lugemisoskust.

Vahendid: piknikukorv, vajadusel istumismatid, pliiatsid, värvipliiatsid, tööleht (Lisa 18.1), võlukotike koos linnupiltidega ja sõnakaartidega (võib kasutada pilte Lisast 2), maailmakaart.

Toimumiskoht: Õpetaja poolt valitud park vms.

Tegevuse kirjeldus:

Sissejuhatus. Õpetaja räägib lastele, et täna on linnuristipäev. Sellel päeval on kombeks anda maale puhkust ja loomi, linde ei tohiks segada. Vanarahva uskumuste kohaselt peaksid olema enamus rändlindudest jõudnud tagasi lõunamaalt. Samuti arvatakse, et kui seda päeva tähistada, siis ei riku linnud põldu (ei riku seda, mida on juba maha külvatud). Meie tähistame tänast linnuristipäeva piknikuga.

Põhiosa. Vestlus ränd- ja paigalindudest. Õpetaja küsib, kes on rändlinnud? Kes on paigalinnud? Mis eristab rändlinde paigalindudest? Kuhu lendavad rändlinnud? Miks rändlinnud tagasi tulevad, mida nad siin teevad? Milliseid saabunuid rändlinde oleme juba sel kevadel kohanud?

Õpetaja võiks kasutada ka kaarti ning koos lastega vaadata, kust ja kui kaugelt nad lendavad meile tagasi Eestisse (mõned näited aadressil <http://www.eoy.ee/ranne/>). Pärast vestlust jagab õpetaja pooltele rühmalastele linnupildi, teisele poolele sõnakaardi. Lapsed moodustavad paarid, kui paarid on selgunud, ütleb iga paar, kas neil on ränd- või paigalind.

Mäng. „Paigalind ja rändlind“

Iga laps saab võlukotikesest linnupildi (pilte võib võtta Lisa 2, pildid võivad korduda, et iga laps saaks pildi). Laps mõtleb ise, kas pildil olev lind on rändlind või paigalind, vajadusel arutatakse koos. Kui õpetaja ütleb, et „lendavad rändlinnud“, siis need lapsed, kelle pildil on rändlind, imiteerivad lendamist, teised lapsed on paigal. Kui õpetaja ütleb, et „lendavad paigalinnud“, siis need lapsed, kelle pildil on paigalind, imiteerivad lendamist ja teised on paigal. Lisaks võib õpetaja öelda, et kõik linnud lendavad või rändlind ja paigalind moodustavad omavahel paarid vms.

Pärast väikest pausi ja uudistamist piknikukorvis, palub õpetaja lastel istuda pinkidele (kui pargis on olemas) või kaasavõetud istumiskohtadele (nt matid). Õpetaja palub lastel olla hästi vaikselt, silmad kinni panna ning mõelda, mida või keda nad kuulevad. Hiljem proovivad lapsed joonistada kuuldu paberile (Lisa 18.1) ja hiljem tutvustavad teistele ning võimalusel lisavad töölehe linnuraamatusse.

Piknikul võib mängida ka teisi linnumänge õppematerjalist.

Lisa 18.1. Tööleht

NIMI:.....

LINNURISTIPÄEV

JOONISTA, MIDA SA KUULSID?

KIRJUTA, MIS SULLE TÄNA KÕIGE ROHKEM MEELDIS?

Lisa 19. Kust leida veel informatsiooni lindude kohta?

- ❖ Eesti Ornitoloogiaühing aadressil <http://www.eoy.ee/linnud>.
- ❖ Lindude rändest (kaart ning vastused küsimustele) aadressil <http://www.eoy.ee/ranne/#>.
- ❖ Lindude rändest. (2014). Eesti Ornitoloogiaühing. Aadressil http://www.eoy.ee/sites/default/files/Lindude_r2nne_www.pdf.
- ❖ Lindude pesad ja munad. (2014). Aadressil http://www.eoy.ee/sites/default/files/Lindude_r2nne_www.pdf.
- ❖ Talvised aialinnud ja nende toitmine. Eesti Ornitoloogiaühing. Aadressil http://www.eoy.ee/sites/default/files/Talvised_aialinnud_www.pdf.
- ❖ Lindude laulud ja hääliitsused aadressil <http://www.loodusheli.ee/ET/loomaliigid/linnud/>.
- ❖ Liigitutvustused aadressil http://www.looduspilt.ee/loodusope/?page=klassid_tutvutus&mid=0&sel_id=4.
- ❖ Lindude liigimääraja aadressil <http://linnud.loodus.ee/>.
- ❖ Eesti lindude süstemaatiline nimestik aadressil <http://bio.edu.ee/loomad/Linnud/linnulist2.htm>.
- ❖ Erinevad linnukaamerad. Aadressil <http://www.looduskalender.ee/n/>.
- ❖ Nõmm, A., & Joost, K. (2009). *Neid linde me tunneme: õppematerjal lindudest*. Tartu: Eestimaa Looduse Fond. Aadressil <http://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:58291>. Kättesaadav välisvõrgus.
- ❖ Edula, E. (2003). *Koduümbruse linnud*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- ❖ Davidson, S., Courtauld, S., & Davies, K. (2007). *Linnuvaatlused*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- ❖ Valdes, P. (1981). *Linnurahva kalender*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.
- ❖ Urbas, M. (1992). *Lindudest suulises rahvapärimuses*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus.
- ❖ Rootsmäe, L., & Veroman, H. (1974). *Eesti laululinnud*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- ❖ Veedla, P. (2008). *Lindudega sõbraks*. Tallinn: Kirjastus OÜ Berit Grupp.
- ❖ Jännes, H., & Roberts, O. (2013). *Metsalindude laulud ja hüüid*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- ❖ Jüssi, F. (2007). *Linnuaabits*. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus.
- ❖ Kinks, R. (Koost). (2013). *Linnuelu aabits. Suvised aialinnud*. Tallinn: Kirjastus Menu.

- ❖ Baltvilks, J. (1986). *Vestlusi lindudest*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.
- ❖ Kalamees-Pani, K., & Runnel, V. (2013). *Lindude elupaigad. Õppekogumik*. Tartu: Kirjastus Eesti Loodusfoto.
- ❖ Reichenstetter, F., & Döring, H-G. (2012). *Väike tihane ja tema sõbrad. Põnev jutustus lindudest*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- ❖ Saluri, R. (1981). *Linnud*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.
- ❖ Käo, H. (2010). Laul on laul. R.Krusten (Koost), *Eesti muistendite kuldraamat* (lk 56-57). Tallinn: Kirjastus Tea.

Lisa 20

Küsimustik ekspertidele.

Lugupeetud ekspert!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse üliõpilane Evelin Pärn. Oma bakalaureusetööd kirjutan teemal *Õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste rühmas*. Palun Teie eksperthinnangut minu poolt koostatud õpetajate tööjuhenditele ja laste töölehtedele. Küsimustik on anonüümne ning Teie poolt esitatud andmeid kasutatakse vaid eelmainitud bakalaureusetöös üldistatud kujul. Enne küsimustele vastamist palun tutvuda õppematerjaliga.

Küsimuste tekkimisel või täpsustamisel võtke minuga ühendust.

Evelin Pärn

E-mail: parn.evelin@gmail.com

Telefon: 53931981

1) Teie tööstaaž õpetajana

.....

2) Millises vanuses lastega olete töötanud? Märkige õigetesse lahtritesse rist (x).

☐	2-3aastastega
☐	3-4aastastega
☐	4-5aastastega
☐	5-6aastastega
☐	6-7aastastega

3) Erialane haridus (märkige õigesse kasti rist):

☐	kõrgharidus
☐	lõpetamata kõrgharidus
☐	kesk-eriharidus
☐	keskharidus

- 4) Palun tutvuge minu poolt koostatud **õpetajate tööjuhenditega** ning seejärel andke järgnevatele väidetele omapoolne hinnang. Tehke kõige sobivamasse kasti rist.

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpetajate tööjuhendites olevad tegevused on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008).					
Õpetajate tööjuhendid on arusaadavad.					
Õpetajate tööjuhendid on abiks õpetajatele tegevuste planeerimisel.					
Õpetajate tööjuhendites olevad tegevused on mitmekesised.					
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on lapsest lähtuvad.					
Õpetajate tööjuhendid toetavad laste töölehti ja tegevusi.					

- 5) Kirjutage, mida muudaksite õpetajate tööjuhendites ja kuidas.

Teema	Mida tooksite esile? Mida ja kuidas muudaksite?
1. KAELUSHAKK	
2. HALLVARES	
3. KODUTUVI	

4. KODUVARBLANE	
5. HARAKAS	
6. LEEVIKE	
7. RASVATIHANE	
8. SUUR-KIRJURÄHN	
9. SINIKAEL-PART	
10. SOROKASVEET EHK TSIRGUPÄEV	
11. LINAVÄSTRIK	
12. KULDNOKK	
13. SUITSUPÄÄSUKE	
14. LINNURISTIPÄEV	

--	--

6) Palun tutvuge minu poolt koostatud **soovituslike tegevuste ja mängudega** ning seejärel andke järgnevatele väidetele omapoolne hinnang. Tehke kõige sobivamasse kasti rist.

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Tegevused ja mängud on lastele jõukohased.					
Tegevused ja mängud on lastele arusaadavad.					
Tegevused ja mängud aitavad lõimida valdkondasid <i>Mina ja keskkond</i> ning <i>Keel ja kõne</i> .					
Tegevused ja mängud võimaldavad paaris- ja/või rühmatöid.					
Tegevused ja mängud võimaldavad lastel anda edasi oma mõtteid ja teadmisi suulises kõnes.					
Tegevused võimaldavad arendada arutlemisoskust.					
Tegevused ja mängud võimaldavad lastel suhelda eakaaslastega.					

7) Kirjutage, mida tooksite esile ja mida muudaksite tegevustes ja/või mängudes ja kuidas.

Teema	Mida tooksite esile? Mida ja kuidas muudaksite?

1. KAELUSHAKK	
2. HALLVARES	
3. KODUTUVI	
4. KODUVARBLANE	
5. HARAKAS	
6. LEEVIKE	
7. RASVATIHANE	
8. SUUR-KIRJURÄHN	
9. SINIKAEL-PART	
10. SOROKASVEET EHK TSIRGUPÄEV	
11. LINA VÄSTRIK	

12. KULDNOKK	
13. SUITSUPÄÄSUKE	
14. LINNURISTIPÄEV	

8) Palun tutvuge minu poolt **lastele koostatud töölehtedega** ning seejärel andke järgnevatele väidetele omapoolne hinnang. Tehke kõige sobivamasse kasti rist.

Väide	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Lastele mõeldud töölehed on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008).					
Töölehed on arusaadavad.					
Töölehtedel olevad juhised on lapsele eakohased.					
Töölehtedel olevad ülesanded on lapsele eakohased.					
Töölehtedel olevad ülesanded on mitmekesised.					
Töölehtedel olevad ülesanded aitavad lõimida valdkondasid <i>Mina ja keskkond</i> ning					

<i>Keel ja kõne.</i>					
Töölehed võimaldavad lastel iseseisvalt töötada.					
Töölehed aitavad õpitut kinnistada.					
Töölehed on abiks õpetajale tegevuse planeerimisel.					
Töölehed toetavad lindude tundmaõppimist.					

9) Kirjutage, mida tooksite esile ja mida muudaksite lastele koostatud töölehtedes ja kuidas.

Teema	Mida tooksite esile? Mida ja kuidas muudaksite?
1. KAELUSHAKK	
2. HALLVARES	
3. KODUTUVI	
4. KODUVARBLANE	
5. HAKAKAS	
6. LEEVIKE	
7. RASVATIHANE	

8. SUUR-KIRJURÄHN	
9. SINIKAEL-PART	
10. SOROKASVEET EHK TSIRGUPÄEV	
11. LINA VÄSTRIK	
12. KULDNOKK	
13. SUITSUPÄÄSUKE	
14. LINNURISTIPÄEV	

10) Kas õppematerjal täidab üldeesmärgi (tutvustab lastele linde ja nende osa rahvapärимusest, lõimides nii valdkonnad *Mina ja keskkond* ning *Keel ja kõne*)?

Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti

11) Kas Te kasutaksite minu poolt koostatud õppematerjali?

Jah	Ei

12) Mida sooviksite veel midagi lisada?

Täna Teid meeldiva koostöö eest!

Evelin Pärn, parn.evelin@gmail.com

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Evelin Pärn

(sünnikuupäev: 28.02.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Õppematerjal lindude teema käsitlemiseks 5-7aastaste rühmas,

mille juhendaja on Aigi Kikkas,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas

digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja

lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas

digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega

isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05. 2016